



Monitor Intermezzo en MC Kwadraat

Ontwikkeling en schoolloopbaan
(hoog)begaafde leerlingen

Tweede meting

Mariska Roelofs
Rita Kennis
Joyce Gubbels
Kelly Beurskens

Projectnummer: 2019.964

© 2021 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Intermezzo en MC Kwadraat	1
1.2	Monitor en eerste meting	1
1.3	Opzet tweede meting	2
1.4	Onderzoeksverantwoording	3
1.5	Leeswijzer	5
	Deel 1 – Intermezzo	7
2	Instroom en bereik doelgroep	9
2.1	Instroom Intermezzo	9
2.2	Ondersteuningsbehoefte leerlingen Intermezzo	10
2.3	Relatie doelgroep – aanbod	15
2.4	Conclusie	20
3	Schoolloopbanen van de leerlingen	21
3.1	Ontwikkeling gedurende periode op Intermezzo	21
3.1.1	Intern rendement	21
3.1.2	Doorgemaakte ontwikkeling volgens leerlingen zelf	24
3.2	Doorgaande schoolloopbaan	25
3.3	Conclusie	28
	Deel 2 – MC Kwadraat	29
4	Instroom en bereik doelgroep MC Kwadraat	31
4.1	Instroom MC Kwadraat	31
4.2	Ondersteuningsbehoefte leerlingen MC Kwadraat	31
4.3	Relatie doelgroep – aanbod	32
4.4	Conclusies	36
5	Schoolloopbanen van de leerlingen van MC Kwadraat	39
5.1	Ontwikkeling gedurende periode op MC Kwadraat	39
5.1.1	Intern rendement	39
5.1.2	Doorgemaakte ontwikkeling volgens leerlingen zelf	42
5.2	Doorgaande schoolloopbaan	43
5.3	Conclusie	45
6	Samenvattende conclusies	47
	Bijlage – Overzicht geïnterviewde/geraadpleegde personen	51

1 Inleiding

1.1 Intermezzo en MC Kwadraat

Intermezzo, gestart vanaf schooljaar 2016-2017 op het Stedelijk Gymnasium Nijmegen, is een tussenjaar voor leerlingen die klaar zijn met de basisschool, maar nog niet klaar zijn voor de middelbare school. Het gaat om leerlingen die qua intelligentie het vwo aankunnen, maar die nog over onvoldoende metacognitieve vaardigheden beschikken of er emotioneel nog niet aan toe zijn om de overstap naar het voortgezet onderwijs op een goede manier te maken. De doelgroep van Intermezzo bestaat uit kinderen van wie de inschatting is dat hun verwachte aansluitingsproblemen met name gerelateerd zijn aan hun (hoog)begaafdheid en niet aan een andere oorzaak (zoals bijvoorbeeld een stoornis in het autistisch spectrum). Intermezzo richt zich op het 'rijp' maken van deze kinderen voor de middelbare school.

MC Kwadraat, gestart in augustus 2018, is een voorziening voor (hoog)begaafde leerlingen met een zware ondersteuningsbehoefte. Het traject richt zich op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling en heeft als doel het behalen van een startkwalificatie. Bij MC Kwadraat volgen de leerlingen een gepersonaliseerd traject in een kleinschalige setting en worden zij individueel begeleid door coaches. Het programma, doel en duur van het traject zijn maatwerk, per leerling verschillend en kunnen gaandeweg het traject veranderen.

1.2 Monitor en eerste meting

In de Monitor Intermezzo en MC Kwadraat, die KBA Nijmegen uitvoert in opdracht van het Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen en omstreken, worden de leerlingen longitudinaal gevolgd in hun ontwikkeling en schoolloopbaan.

Met de monitor wil het Samenwerkingsverband meer zicht krijgen op hoe het de leerlingen van Intermezzo en MC Kwadraat vergaat in hun onderwijscarrière, ook na de plaatsing binnen de arrangementen. Welke vaardigheden zijn goed tot ontwikkeling gekomen en welke aandachtspunten liggen er voor verdere ontwikkeling? Waar volgden de leerlingen, voor de plaatsing in het arrangement, onderwijs en wat zijn succesfactoren en valkuilen bij het komen tot een doorgaande ontwikkelingslijn? Het Samenwerkingsverband wil de resultaten van de monitor gebruiken om jaarlijks de voortgang te evalueren en daar waar nodig – in overleg met de betrokken partijen – afspraken te maken over het bijstellen van de interventies.

De monitor richt zich op het verkrijgen van inzicht in:

1. De instroom en het bereik van de doelgroep;
2. De ontwikkeling (cognitief en sociaal-emotioneel) van de leerling (gedurende de periode op Intermezzo en MC Kwadraat);
3. De doorgaande schoolloopbaan (situatie na uitstroom);
4. De 'werkzame' bestanddelen van de projecten (succesfactoren en valkuilen);
5. De bijdrage van de projecten aan het inrichten van een dekkend aanbod.

Elk jaar wordt een meting uitgevoerd waarin gegevens worden verzameld over (leerlingen van) Intermezzo en MC Kwadraat van het afgelopen schooljaar. De meting vindt jaarlijks plaats na de teldatum van 1 oktober. De eerste meting had betrekking op schooljaar 2018-2019/2019-2020.¹

Elke meting bestaat uit de volgende onderzoeksactiviteiten:

- Voorbereiding
- Opvragen en verwerken instroom- en uitstroomgegevens
- Dossieronderzoek
- Interviews met betrokkenen
- Vragenlijst/interviews leerlingen
- Analyse en rapportage

1.3 Opzet tweede meting

In voorbereiding op de tweede meting is met de opdrachtgever gesproken over de invulling van de tweede meting. De tweede meting is een voortzetting van de eerdere monitoring, maar is op bepaalde onderdelen aangescherpt en aangepast. In het rapport over de eerste meting van de monitor Intermezzo en MC Kwadraat worden een viertal 'mogelijke aandachtspunten voor de volgende meting(en)' genoemd. In overleg met het Samenwerkingsverband is besloten om twee van deze aandachtspunten nader te onderzoeken in de tweede meting. Het gaat om de volgende – in de rapportage over de eerste meting omschreven – aandachtspunten:

1. Intermezzo en MC Kwadraat kunnen nu niet alle leerlingen bedienen voor wie de voorzieningen een aangewezen plek zouden kunnen zijn. Er worden immers meer leerlingen aangemeld dan er geplaatst kunnen worden. Vraagt dit om een groter aanbod bij Intermezzo en MC Kwadraat of een uitbreiding en/of betere benutting van de mogelijkheden in het primair en (regulier) voortgezet onderwijs? Welke leerlingen worden door Intermezzo en MC Kwadraat niet aangenomen; zijn dat (ook) leerlingen voor wie Intermezzo/MC Kwadraat de aangewezen plek zou zijn geweest of moet het regulier onderwijs hier een passende oplossing voor (kunnen) vinden?
2. In/na het eerste jaar MC Kwadraat zijn een aantal leerlingen uitgestroomd naar het vso. Dat roept de vraag op in hoeverre het aanbod op MC Kwadraat voor deze leerlingen passend is geweest. Zou directe plaatsing in het vso (achteraf gezien) niet meer passend zijn geweest? Ook een relevant aandachtspunt in dit kader: hoe verhoudt MC Kwadraat zich tot het vso, ook qua doelgroep? Net als het vso heeft MC Kwadraat leerlingen met een forse ondersteuningsbehoefte. Zitten er ook leerlingen op het vso, die eigenlijk beter passen bij MC Kwadraat en andersom? Wanneer is instroom in het vso beter passend voor een leerling en wanneer instroom in MC Kwadraat?

1 In de eerste meting is dossieronderzoek uitgevoerd bij leerlingen van MC Kwadraat die in 2018-2019 of 2019-2020 zijn ingestroomd (en ten tijde van het dossieronderzoek nog niet waren uitgestroomd) en bij leerlingen van Intermezzo die in 2019-2020 zijn gestart. Bij Intermezzo zijn tevens gegevens verzameld over leerlingen die in schooljaar 2016-2017 (start Intermezzo), 2017-2018 en 2018-2019 deelnamen, maar bij leerlingen van deze cohorten is geen dossieronderzoek uitgevoerd.

Beide aandachtspunten komen voort uit dezelfde hoofdvragen, namelijk:

- Wat is een typische Intermezzo-leerling? Wat is een typische MC Kwadraat-leerling?
- Hoe is de doelgroep van Intermezzo en MC Kwadraat te typeren? Wat zijn overeenkomsten en verschillen tussen de doelgroep van Intermezzo/MC Kwadraat en de doelgroep van het regulier onderwijs en de doelgroep van het vso?
- Wat is, gezien de kenmerken van de leerling, de best passende plek (regulier onderwijs, Intermezzo, MC Kwadraat, vso)?
- Welke factoren dragen eraan bij dat een leerling niet altijd (direct) op de best passende plek terecht komt?

Met verdiepende interviews is in de tweede meting nader ingezoomd op de genoemde vragen. Er is gesproken met vertegenwoordigers van Intermezzo, MC Kwadraat, Samenwerkingsverband Stroomland (regulier en speciaal basisonderwijs), Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen e.o., basisscholen Hazesprong en Het Talent, Conexus (bevoegd gezag over 31 scholen voor basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs in de gemeenten Heumen en Nijmegen), Entrea (speciaal onderwijs) en Kristallis (voortgezet speciaal onderwijs).

1.4 Onderzoeksverantwoording

In de hoofdstukken 2 tot en met 5 gaan we in op de ondersteuningsbehoefte van leerlingen en de schoolloopbaan voor instroom en na uitstroom, voor zowel Intermezzo als MC Kwadraat. De gegevens waarop deze hoofdstukken zijn gebaseerd, zijn verzameld door (1) ontvangen (administratieve) gegevens over de ingestroomde en uitgestroomde leerlingen per jaar, (2) de uitvoering van dossieronderzoek en (3) afnemen van vragenlijst bij en interviews met leerlingen.

Gegevens ingestroomde en uitgestroomde leerlingen

Intermezzo en MC Kwadraat hebben geanonimiseerde gegevens gedeeld over de instroom en de uitstroom van leerlingen per schooljaar. Voor Intermezzo zijn leerlinggegevens beschikbaar vanaf het schooljaar 2016-2017 en voor MC Kwadraat vanaf 2018-2019. Het gaat om enkele algemene gegevens (leeftijd, woongemeente), onderwijsgegevens (zoals instroomdatum, voorgaande school) en voor de uitgestroomde leerlingen ook uitstroomgegevens (zoals uitstroombestemming, uitstroomdatum).

Op basis van een uniek koppelnummer zijn deze data gekoppeld aan gegevens over de schoolloopbaan van jongeren, afkomstig van DUO (zogenaamde BRON-gegevens, van leerlingen die woonachtig zijn in de RMC-regio Arnhem/Nijmegen). Daarmee is het mogelijk de leerlingen te volgen nadat zij zijn uitgestroomd en kan ook de onderwijssituatie vóór instroom in Intermezzo en MC Kwadraat in kaart worden gebracht.

BRON-gegevens zijn alleen beschikbaar voor leerlingen jonger dan 23 jaar en woonachtig in de RMC-regio Arnhem/Nijmegen. Voor leerlingen die ouder zijn dan 23 jaar (in deze monitor (nog) niet het geval) en/of woonachtig zijn buiten deze regio ontbreken deze gegevens. Dat betekent dat niet van alle uitstromers van Intermezzo en MC Kwadraat het succes in de verdere (school)loopbaan in beeld is:

- Van circa 20 procent van alle uitstromers van Intermezzo is het succes in de verdere (school)loopbaan niet in beeld (5 van de 32 in 2016-2017, 6 van de 35 in 2017-2018, 9 van de 36 in 2018-2019, 7 van de 37 leerlingen in 2019-2020); dat betekent dat van circa 80 procent van de leerlingen de vervolloopbaan wel bekend is.

- Van drie van de vier uitstromers van MC Kwadraat in 2018-2019 en één van de zeven uitstromers in 2019-2020 is geen beeld te geven van het succes in de verdere (school)loopbaan, omdat de benodigde BRON-gegevens niet beschikbaar zijn (woonachtig buiten de RMC-regio Arnhem/Nijmegen).

Dossieronderzoek

Het is belangrijk dat Intermezzo en MC Kwadraat de juiste groep leerlingen bereiken, zoals zij die zelf hebben omschreven. Om die reden is dossieronderzoek uitgevoerd om een beeld te vormen van de problematiek en ondersteuningsbehoefte van de leerlingen in beide voorzieningen. Dat is alleen gedaan voor de Intermezzo-leerlingen die in 2020-2021 zijn ingestroomd. Vanwege de mogelijkheid tot tussentijdse instroom bij MC Kwadraat is het leerlingdossier van instromers in 2020-2021 bij MC Kwadraat nog niet bekeken. Dat gebeurt in de volgende meting.

Daarnaast is ook dossieronderzoek uitgevoerd bij leerlingen van Intermezzo en MC Kwadraat die in 2019-2020 zijn uitgestroomd. Bij deze leerlingen is gekeken naar de ontwikkeling die leerlingen hebben doorgemaakt in hun periode op Intermezzo of MC Kwadraat.

Gebruikte documenten

Intermezzo is een groepsarrangement. Er wordt bij de intake ingeschat of het aanbod voor een leerling passend is. Dat betekent dat als de leerlingen zijn aangenomen het aanbod passend wordt geacht voor de gehele groep. Binnen Intermezzo wordt daarom ook niet gewerkt met een individueel plan van aanpak.

Voor Intermezzo is gebruik gemaakt van de volgende documenten: een beschrijving van de leerling door de vorige school, een intakeverslag, verslagen van onderzoek (indien aanwezig), een onderbouwing/motivatie voor aanmelding, verslagen van rapportbesprekingen, een document met onderbouwing voor de uitstroombestemming (doorstroomformulier) en in een aantal gevallen een korte eindevaluatie.

Specifiek voor de documenten die gerelateerd zijn aan de aanmelding geldt dat deze zijn gebaseerd op wat ouders en po-leerkrachten aangeven aan problematiek of ondersteuningsbehoefte ('zelfrapportage'). In wat zij beschrijven spelen volgens betrokkenen van Intermezzo soms ook wensen van ouders/leerlingen mee en hun (soms hoge) verwachtingen van Intermezzo.

De doelen zijn daarom voornamelijk door de leerling zelf, zijn ouders of de basisschool beschreven of gemotiveerd. De intakeverslagen geven een inkijk in de leerling en zijn voorgeschiedenis. Maar een plan van aanpak met daarin de inzichten van Intermezzo is er niet. Het doorstroomformulier (voor leerlingen die vertrekken bij Intermezzo) of de door mentoren (van Intermezzo) geschreven notitie aan het einde van het schooljaar beschrijven wel in algemene termen de belangrijkste aandachtspunten.

Door het ontbreken van een 'overkoepelend' plan van aanpak of ontwikkelingsplan is het niet mogelijk om in hele specifieke termen te kijken naar de voortgang en ontwikkeling van de leerling, alleen in meer globale termen. Dit maakt het ook lastiger om een ontwikkeling heel specifiek in kaart te brengen, die is vaak ook globaal beschreven.

Desondanks is het wel gelukt om per leerling de belangrijkste ondersteuningsvragen in kaart te brengen. Ook de doorgemaakte ontwikkeling van leerlingen binnen Intermezzo is (op hoofdlijnen) zichtbaar te maken.

Voor MC Kwadraat is hetzelfde type documenten gebruikt als hiervoor bij Intermezzo genoemd, maar is aanvullend wel ook een plan van aanpak beschikbaar evenals tussentijdse evaluaties. De eindevaluatie is bij MC Kwadraat uitgebreider en voor meer leerlingen aanwezig. De kwaliteit van de verslaglegging is voldoende om een goed beeld te krijgen van de ondersteuningsvragen

van de leerlingen en de manier waarop zij zich ontwikkelen binnen MC Kwadraat. Als gevolg van de Corona-crisis misten wel een aantal vaste stappen of evaluatiemomenten. De informatie was daardoor wat beperkter dan onder normale omstandigheden het geval zou zijn.

Focus dossieronderzoek

In het dossieronderzoek is gekeken naar verschillende gebieden waarop leerlingen problemen kunnen ervaren. Dit zijn deels onderwijsgerelateerde problemen: op het gebied van niveau, van leerhouding en leervaardigheden en van loopbaan- of studiekeuze en deels aan de persoon of omgeving verbonden problematiek: op het vlak van gedrag, in de thuissituatie, lichamelijke problemen of eventueel aanwezige verslavingsproblematiek of financiële problemen. Op basis van het dossieronderzoek is ook iets te zeggen over de stapeling van problemen, zowel binnen een gebied (bv. meerdere problemen in de leervaardigheden) als op meerdere gebieden gelijktijdig.

Om zicht te krijgen op de ontwikkeling die uitgestroomde leerlingen binnen Intermezzo of MC Kwadraat hebben doorgemaakt, is gekeken naar de doelen die voor/met de leerling zijn gesteld en is gekeken naar de mate waarin deze doelen behaald zijn. Hiervoor is de situatie bij de instroom van de leerlingen vergeleken met de situatie op het moment van uitstroom van deze leerlingen. Daarbij is gekeken naar doelen op verschillende gebieden: cognitieve en didactische ontwikkeling, leerhouding / leervaardigheden, gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling, verzuim, thuissituatie en vrije tijd en gezondheid.

Vragenlijst/interviews leerlingen

Naast informatie uit de leerlingdossiers zijn ook leerlingen zelf bevroegd naar wat volgens hen bestanddelen zijn die het programma binnen Intermezzo of MC Kwadraat tot een succes maken, wat het verschil maakt ten opzichte van de ondersteuning in regulier onderwijs en hoe zij de impact van het programma op hun eigen ontwikkeling ervaren.

In overleg met de betrokkenen van Intermezzo en MC Kwadraat is besloten bij de leerlingen van MC Kwadraat een vragenlijst af te nemen en met de leerlingen van Intermezzo een groepsinterview te doen. Bij Intermezzo is gesproken met zeven leerlingen die dit schooljaar (2020-2021) op Intermezzo zitten en er is gesproken met vier oud Intermezzo-leerlingen (deze leerlingen zitten nu in de eerste klas van het Stedelijk Gymnasium Nijmegen). Voor MC Kwadraat hebben tien leerlingen de vragenlijst volledig ingevuld en zes leerlingen hebben de vragenlijst deels ingevuld.

1.5 Leeswijzer

Het rapport bestaat uit twee delen. Deel 1 richt zich op de uitkomsten van de monitor van Intermezzo en deel 2 op de uitkomsten van de monitor van MC Kwadraat. De opbouw van de hoofdstukken is in beide delen hetzelfde. Het eerste hoofdstuk gaat in op de instroom en het bereik van de doelgroep. In dit hoofdstuk is ook aandacht voor de vraag in hoeverre het aanbod van Intermezzo aansluit op de doelgroep. Het tweede hoofdstuk richt zich op de schoolloopbanen van de leerlingen. Daarin kijken we eerst naar de ontwikkeling die leerlingen binnen Intermezzo hebben doorgemaakt en vervolgens naar de uitstroom en de schoolloopbaan na uitstroom.

Dezelfde opbouw wordt ook in deel 2 gebruikt voor MC Kwadraat. De rapportage sluit in hoofdstuk 6 af met de belangrijkste onderzoeksuitkomsten en conclusies.

Deel 1 – Intermezzo

2 Instroom en bereik doelgroep

Tot de doelgroep van Intermezzo behoren kinderen van wie de inschatting is dat hun verwachte aansluitingsproblemen primair gerelateerd zijn aan hun intelligentie / meer- en hoogbegaafdheid en niet aan een andere oorzaak, zoals een stoornis in het autistisch spectrum. Bij veel leerlingen speelt naast de begaafdheid wel 'iets anders' mee (bijvoorbeeld een ontwikkelingsstoornis). In dit hoofdstuk kijken we in hoeverre Intermezzo de doelgroep bereikt en zo deze leerlingen een kans biedt om er tijdelijk onderwijs te volgen. De vraag die centraal staat is of Intermezzo voor de leerlingen een passende plek is gezien hun ondersteuningsvragen en -behoeftes.

2.1 Instroom Intermezzo

Omvang van de instroom en kenmerken van de leerlingen

Intermezzo is een programma dat één schooljaar duurt. Alle leerlingen stromen aan de start van het schooljaar in en aan het einde van het schooljaar stromen zij in principe uit richting de brugklas in het voortgezet onderwijs. Elk jaar worden 35-37 leerlingen toegelaten, verdeeld over twee klassen. Alleen in het eerste jaar van Intermezzo bestond de groep uit 32 leerlingen in één klas. In 2020-2021 zijn 36 nieuwe leerlingen gestart op Intermezzo.

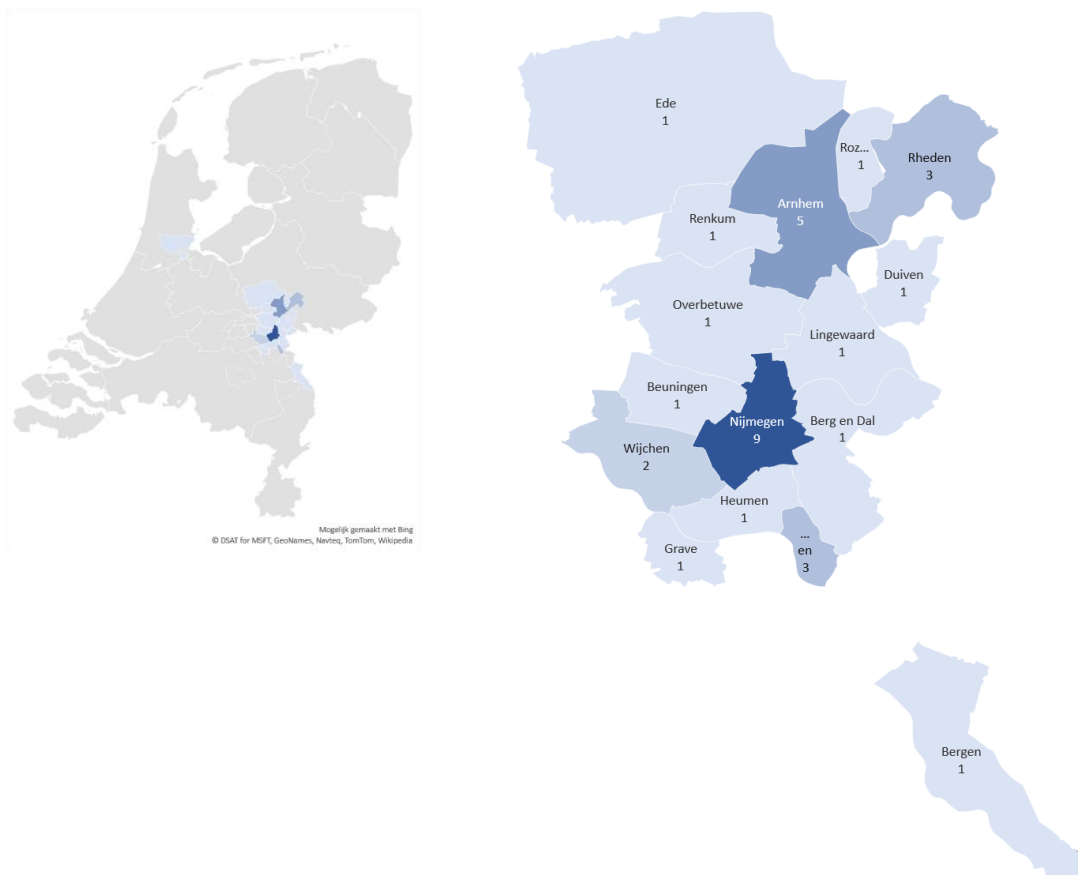
Tabel 2.1 – Aantal en percentage nieuwe leerlingen (instroom) per jaar Intermezzo

	2016-2017		2017-2018		2018-2019		2019-2020		2020-2021	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Jongen	22	69	25	71	24	67	25	68	30	83
Meisje	10	31	10	29	12	33	23	32	6	17
Totaal nieuwe instroom	32	100	35	100	36	100	37	100	36	100

Nog meer dan in voorgaande jaren bestaat het cohort 2020-2021 uit jongens (83%). De gemiddelde leeftijd bij instroom is in 2020-2021 10,4 jaar. Jaarlijks varieert dat een klein beetje en stromen leerlingen van tussen de 9 en 12 jaar in.

Gemiddeld genomen is bijna twee derde van de leerlingen woonachtig binnen de grenzen van het Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen e.o. Dat varieert per jaar van circa de helft van de leerlingen tot driekwart van de leerlingen. In 2020-2021 is ruim de helft van de leerlingen (53%) woonachtig binnen het Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen e.o. De meeste leerlingen zijn afkomstig uit Nijmegen (25%). Van de leerlingen die afkomstig zijn uit een gemeente buiten de grens van het Samenwerkingsverband, komen er relatief het meeste uit Arnhem (14%). Onderstaand kaartje geeft een beeld van de woongemeenten waaruit de leerlingen van Intermezzo in het schooljaar 2020-2021 afkomstig zijn.

Figuur 2.1 – Voedingsgebied Intermezzo, instromers 2020-2021 (N)



Voorgaande schoolloopbaan

Alle leerlingen die in 2020-2021 zijn ingestroomd zijn afkomstig van een reguliere basisschool in het primair onderwijs. Dat was in eerdere jaren ook vrijwel altijd het geval.

Zoals eerder genoemd is de gemiddelde leeftijd bij instroom ruim 10 jaar. Deze leerlingen hebben op die jonge leeftijd al de leerstof van het primair onderwijs doorlopen. Op één leerling na hebben alle leerlingen één (58%) of meerdere (39%) klassen overgeslagen. Twee derde van de instromers in 2020-2021 heeft binnen het basisonderwijs een vorm van plusonderwijs gekregen, zoals deelname in een plusklas of (bovenschoolse) 'kangoeroegroep'/begaafdengroep (22%), voltijds of deeltijd hoogbegaafdenonderwijs (33%) of beide (11%).² Een kwart van de leerlingen is binnen het primair onderwijs van school gewisseld. De achtergrond van deze schoolwissel is niet bekend.

2.2 Ondersteuningsbehoefte leerlingen Intermezzo

Aan de hand van dossieronderzoek is er gekeken naar de ondersteuningsbehoeften van Intermezzo-leerlingen. Er is onderzocht of en welke problemen of ondersteuningsvragen leerlingen

² In vergelijking met de vorige meting is het aantal instromers dat vol- of deeltijd hoogbegaafdenonderwijs heeft gevolgd voor instroom bij Intermezzo veel hoger. Waarschijnlijk heeft dit met de manier van registreren te maken.

hebben op het moment van instroom bij Intermezzo. In deze paragraaf worden de Intermezzo-leerlingen aan de hand van een aantal categorieën getypeerd. In de vorige meting is er gekeken naar de leerlingen die in 2019-2020 zijn ingestroomd. In deze meting wordt er gekeken naar de in 2020-2021 ingestroomde leerlingen.

Stoornissen

Net als in de vorige meting heeft verreweg het grootste deel (92%) van de leerlingen die instromen in Intermezzo geen (gediagnostiseerde) stoornissen. Bij enkele leerlingen is er sprake van dyslexie (6%) of ADD (3%).³

Ondersteuningsbehoefte

Alle leerlingen hebben als gevolg van hoge intelligentie ook (een bepaalde mate van) gedragsproblematiek. Ook hebben zij allemaal last van problemen in de leerhouding en -vaardigheden. Bij ruim veertig procent van de leerlingen is er daarnaast ook sprake van problematiek in de thuissituatie en/of lichamelijke problematiek. Dit beeld is vergelijkbaar met de vorige meting.

Tabel 2.2 – Voorkomen van problematiek, instroom Intermezzo 2019-2020 en 2020-2021

	Instroom 2019-2020		Instroom 2020-2021	
	Aantal	%	Aantal	%
School/leergerelateerde problemen				
Problematiek in niveau	14	38	8	22
Problemen in leerhouding en -vaardigheden	34	92	36	100
Loopbaanproblematiek	-	-	-	-
Persoon/omgevingsgerelateerde problemen				
Gedragsproblematiek	36	97	36	100
Persoonlijke problematiek	14	38	15	42
- Thuissituatie	9	25	6	17
- Lichamelijk	7	19	10	28
- Verslaving	-	-	-	-
- Financiën	-	-	-	-
Totaal	37	100	36	100

Hieronder worden de belangrijkste problemen en ondersteuningsbehoeften per categorie besproken.

Niveau

Zoals in de vorige meting ook is uitgelicht, komt het voor dat leerlingen die bij Intermezzo instromen hiaten hebben bij bepaalde (kern)vakken. Deze hiaten zijn ontstaan doordat de leerling een of meerdere klassen heeft overgeslagen of omdat de instructie niet (passend) is aangeboden.

³ Betrokkenen van Intermezzo geven aan dat het ontbreken van (gediagnosticeerde) stoornissen niet per definitie betekent dat er bij de leerlingen alleen sprake is van hoogbegaafdheid. (Externe) trajecten die tot een diagnose kunnen leiden, kunnen pas worden ingezet als het onderwijs passend is voor de hoogbegaafde leerling. Omdat deze trajecten vervolgens niet zelden ook lang duren, wordt een eventuele diagnose vaak pas gesteld nadat het Intermezzo-jaar al is afgerond.

Ongeveer twintig procent van de leerlingen die in 2020-2021 zijn ingestroomd heeft een leerachterstand. Een leerachterstand in spelling is het meest voorkomend. Het doel is om de leerlingen aan het eind van het schooljaar op niveau 2F te laten functioneren. Dat is het instroomniveau van de brugklas havo/vwo.

Tabel 2.3 – Voorkomen van achterstanden* in niveau, instroom Intermezzo 2019-2020 en 2020-2021

	Instroom 2019-2020		Instroom 2020-2021	
	Aantal	% ⁴	Aantal	%
Niveauproblematiek	14	38	8	22
- Leerachterstand technisch lezen	2	5	-	-
- Leerachterstand begrijpend lezen	3	8	-	-
- Leerachterstand spelling lezen	7	19	7	19
- Leerachterstand lezen (niet verder gespecificeerd)	3	8	1	3
- Leerachterstand (inzichtelijk) rekenen	6	16	2	6

* Leerachterstand is gedefinieerd als niveau < 2F / niet op instroomniveau vwo.

Ondersteuningsbehoefte bij leerhouding en leervaardigheden

Tijdens het schooljaar op Intermezzo is een van de doelen om de executieve en metacognitieve leervaardigheden verder te ontwikkelen, zodat leerlingen in de brugklas van het voortgezet onderwijs kunnen aansluiten bij het daar gevraagde niveau. Uit het dossieronderzoek komt naar voren dat alle Intermezzo-leerlingen die ingestroomd zijn in 2020-2021 bepaalde leervaardigheden of een goede leerhouding nog onvoldoende bezitten.⁵ Bij bijna alle leerlingen (92%) is dit een combinatie van meerdere problemen op het gebied van leerhouding/-vaardigheden. De meest voorkomende problemen zijn op het vlak van leren leren (56%), weinig doorzettingsvermogen (53%), plannen (47%) en een gebrek aan structuur (36%). Ook ondervindt bijna de helft van de leerlingen hinder door een te perfectionistische leerhouding (47%). In iets mindere mate is er ook sprake van motivatieproblemen (22%), moeite met het beginnen aan een opdracht (22%), slordig werken (22%), concentratieproblemen (22%) en onderpresteren (22%).

In Tabel 2.4 zijn de verschillende vaardigheden geclusterd tot een aantal hoofdcategorieën. In vergelijking met de vorige meting zien we een aantal dezelfde categorieën naar voren komen. In 2020-2021 zijn er ongeveer evenveel leerlingen met ten minste één ondersteuningsvraag op het gebied van leerhouding- of leervaardigheden. Gemiddeld hebben leerlingen op drie van de in Tabel 2.4 onderscheiden categorieën een ondersteuningsvraag. Dat is vergelijkbaar met de vorige meting.

4 Leerlingen kunnen op meerdere gebieden achterstanden hebben.

5 Zoals in de inleiding benoemd, is de dossierinformatie die is gebruikt (deels) gebaseerd op wat ouders of po-leerkrachten aangeven aan problematiek. Deze (ervaren) ondersteuningsbehoefte kan deels gebaseerd zijn op de wensen van ouders/leerkrachten en hun verwachtingen van Intermezzo.

Tabel 2.4 – Voorkomen van problemen in leerhouding en -vaardigheden, instroom Intermezzo 2019-2020 en 2020-2021

	Instroom 2019-2020		Instroom 2020-2021	
	Aantal	% ⁶	Aantal	%
Leerhouding en -vaardigheden	34	92	36	100
- Leerhouding en -motivatie	9	24	10	28
- Taakinitiatie, planning, overzicht en timemanagement	26	70	31	86
- Organisatievaardigheden	19	51	15	42
- Cognitieve flexibiliteit	10	27	17	47
- Aandacht vasthouden	4	11	8	22
- Zelfinzicht en metacognitie	4	11	5	14
- Overige leervaardigheden (samenwerken, zelfstandigheid, doorzettingsvermogen, onderpresteren)	22	60	25	69

Gedragsproblematiek

Door de grote intellectuele capaciteiten lopen leerlingen van Intermezzo cognitief vaak erg voor. Daardoor lopen het intellect en de emotionele ontwikkeling van leerlingen vaak niet-synchroon. Dit kan bij een deel van de leerlingen tot stress, frustratie of andere gedragsproblematiek leiden. Ook is een deel van de ontwikkelde gedragsproblematiek gevolg van het feit dat leerlingen op de basisschool anders zijn behandeld dan andere leerlingen. Hierdoor moet vaak voorafgaand aan het behalen van de oorspronkelijke doelen van Intermezzo, weer basisvertrouwen ontstaan in de leerkracht/docent en in klasgenoten. Bij alle leerlingen die in 2020-2021 instroomden is er in meer of mindere mate sprake van gedragsproblematiek.

⁶ De percentages tellen op tot meer dan 100%, omdat leerlingen op meerdere gebieden problemen kunnen hebben.

Tabel 2.5 – Voorkomen van (meest voorkomende) problemen op het gebied van Gedrag, instroom Intermezzo 2019-2020 en 2020-2021

	Instroom 2019-2020		Instroom 2020-2021	
	Aantal	% ⁷	Aantal	%
Gedragsproblemen	36	97	36	100
Internaliserende gedragsproblemen, waaronder:	33	89	34	94
- Weinig zelfvertrouwen / niet weerbaar	19	51	16	44
- Moeite met vinden van aansluiting met leeftijdsgenoten / sociale acceptatie	13	35	16	44
- Problemen met sociale vaardigheden / sociale contacten	13	35	7	19
- Star of inflexibel	11	30	17	47
- Faalangst	10	27	13	36
- Eenzaam	9	24	1	3
- Emotionele instabiliteit / wisselend of onvoorspelbaar gedrag	9	24	1	3
- Sombor / depressief (a.g.v. verminderde aansluiting met leeftijdsgenoten)	2	6	7	19
- Angstig / bang gedrag / paniek	5	14	8	22
- Wordt gepest / pestverleden	3	8	6	17
- Prikkelgevoeligheid / hoogsensitief	3	8	10	28
Externaliserende gedragsproblemen, waaronder:	16	43	15	42
- Beperkt reflectievermogen / schuld buiten zichzelf leggen	6	16	3	8
- Snel boos / agressief	5	14	10	28
Overige gedragsproblemen, waaronder:	23	62	21	58
- Geen leeftijdsadequaat gedrag	16	43	16	44
- Verhoogd rechtvaardigheidsgevoel	13	35	7	19
Totaal	37	100	36	100

Persoonlijke problematiek

Ongeveer veertig procent van de Intermezzo-leerlingen heeft ook een of meerdere problemen in de persoonlijke situatie. Dit kan gaan over problemen in de thuissituatie (17%), maar ook over lichamelijke problemen (28%), waaronder energetische problemen of psychosomatische klachten.

⁷ De percentages tellen op tot meer dan 100%, omdat leerlingen meerdere gedragsproblemen kunnen hebben.

Tabel 2.6 – Voorkomen van persoonlijke problematiek, instroom Intermezzo 2019-2020 en 2020-2021

	Instroom 2019-2020		Instroom 2020-2021	
	Aantal	%	Aantal	%
Persoonlijke problematiek	14	38	15	42
Problemen in de thuissituatie, waaronder:	9	24 ⁸	6	17
- Gescheiden ouders	4	11	2	6
- Gestorven ouder(s) / gezinsleden	3	8	-	-
- (Psychische) ziekte of handicap van gezinsleden	3	8	-	-
- Gezin / opvoeding biedt onvoldoende structuur	3	8	1	3
- Opvattingen van ouders vs school	-	-	2	6
- Problemen in thuissituatie algemeen	-	-	1	3
Lichamelijke problemen	7	19	10	28
Totaal	37	100	36	100

Betrokken hulpverlening

Bij de helft van de Intermezzo-leerlingen is één (39%) of meerdere (11%) hulpverlenende of begeleidende instanties betrokken geweest. In de vorige meting was dit bij twee derde van de leerlingen het geval. Net als in de vorige meting gaat het vaak om ondersteuning bij hoogbegaafdheid van de leerling (22%) of betrokkenheid van een psycholoog (17%). Daarnaast komt ook hulp van een orthopedagoog bij een deel van de leerlingen voor (22%). Of hulpverlenende instanties of begeleiders nog steeds bij de leerlingen zijn betrokken, is onbekend.

2.3 Relatie doelgroep – aanbod

In deze paragraaf wordt ingegaan op de uitkomsten van de verdiepende interviews, waarin de relatie tussen de doelgroep en het aanbod van Intermezzo centraal stond. In de eerste meting werd geconcludeerd dat Intermezzo niet alle leerlingen kan bedienen voor wie de voorziening een aangewezen plek zou kunnen zijn. Er worden immers meer leerlingen aangemeld dan er geplaatst kunnen worden. Dit roept verschillende vragen op: vraagt dit om een groter aanbod bij Intermezzo of een uitbreiding en/of betere benutting van de mogelijkheden in het primair en (regulier) voortgezet onderwijs? Welke leerlingen worden door Intermezzo niet aangenomen; zijn dat (ook) leerlingen voor wie Intermezzo de aangewezen plek zou zijn geweest of moet het regulier onderwijs hier een passende oplossing voor (kunnen) vinden? In de verdiepende interviews is nader ingegaan op onder andere deze vragen.

Typering doelgroep Intermezzo

De doelgroep van Intermezzo bestaat uit kinderen die problemen ervaren die primair gerelateerd zijn aan hun intelligentie / meer- en hoogbegaafdheid (en niet aan een andere oorzaak, zoals een stoornis in het autistisch spectrum). Het gaat om kinderen die 'last' hebben van hun meer-/hoogbegaafdheid en ondersteuningsvragen hebben die voortvloeien uit de begaafdheid. Uit de eerste

8 De percentages tellen op tot meer dan het totaal, omdat leerlingen meerdere problemen in de thuissituatie kunnen hebben.

meting van de monitor kwam naar voren dat de leerlingen die in 2019-2020 op Intermezzo zaten, vallen binnen de doelgroep waar Intermezzo zich op richt. Het dossieronderzoek toonde aan dat bij vrijwel alle leerlingen als gevolg van de hoge intelligentie ook sprake was van (een bepaalde mate van) gedragsproblematiek en van problemen met bepaalde leervaardigheden. Dat betekent dat Intermezzo voor de toegelaten leerlingen een passende plek is gezien de ondersteuningsvragen en -behoeften. Het beeld dat in de huidige tweede meting naar voren komt is vergelijkbaar.

Overweging aanmelding Intermezzo

Aanmelding bij Intermezzo wordt volgens de gesproken betrokkenen overwogen in verschillende situaties, die in samenhang een rol kunnen spelen:

- De basisschool is niet (goed) in staat de begaafde leerling een passend aanbod te doen (bijv. bij zeer late signalering, of wanneer de school niet heeft ingezet op de brede ontwikkeling van het kind, maar primair op 'versnelling' waardoor de leerling op zeer jonge leeftijd 'klaar' is met de basisschool);
- De leerling is (ongeacht de kwaliteit van het aanbod van de basisschool) toe aan een andere setting. Voor sommige kinderen is de basisschoolsetting niet meer passend. Zij zijn toe aan een setting die meer lijkt op die van het (regulier) voortgezet onderwijs qua aanpak, ritme, vakdocenten. Vakdocenten kunnen (in vergelijking met basisschoolleerkrachten) meer de diepte ingaan en beter tegemoet komen aan de leerbehoefte en behoefte aan cognitieve uitdaging van begaafde leerlingen. Intermezzo bevindt zich binnen een vo-school, waar de leerlingen 'meegaan' in het hetzelfde ritme en gebruik maken van dezelfde voorzieningen als alle andere vo-leerlingen. Een dergelijke setting is alleen op een vo-school te creëren en niet 'na te bootsen' in het primair onderwijs;
- Ouders zijn (ongeacht de kwaliteit van het aanbod van de basisschool) toe aan een andere setting, bijvoorbeeld omdat er een moeizame relatie is ontstaan tussen school en ouders, er sprake is van onvrede bij ouders (over onderwijs, ondersteuning, leerkrachten), ouders denken dat het kind zich verveelt op de basisschool, ouders een goed/beter gevoel hebben bij Intermezzo.

Aanmelding en plaatsing

Ouders/leerlingen die aanmelding bij Intermezzo overwegen, worden uitgenodigd voor een intakegesprek.⁹ Jaarlijks voert Intermezzo 70-80 intakegesprekken met ouders. Dit leidt tot ongeveer 50 daadwerkelijke aanmeldingen. Bij de leerlingen die *niet* worden aangemeld, blijkt tijdens het intakegesprek dat Intermezzo geen passende plek is voor het kind. Het kind voldoet niet aan de toelatingscriteria en behoort niet tot de doelgroep van Intermezzo (bijv. omdat de problemen niet primair voortkomen uit de begaafdheid). Bij de leerlingen die *wel* worden aangemeld, is voor de toelatingscommissie duidelijk dat zij voldoen aan de toelatingscriteria en dat het aanbod van Intermezzo voor hen passend zou zijn en (in een klein aantal gevallen) is dat nog niet geheel duidelijk (dit blijven soms 'twijfelgevallen'). Intermezzo heeft plaats voor 36 leerlingen. Dat betekent dat de *potentiële* doelgroep – leerlingen die niet op Intermezzo zitten, maar voor wie het aanbod wel passend zou zijn – groter is. De potentiële doelgroep bestaat uit:

- leerlingen die wel zijn aangemeld, maar vanwege een tekort aan plaatsen niet kunnen worden toegelaten. Er wordt dan door de toelatingscommissie ingeschat welke van alle aangemelde leerlingen het meeste toe zijn aan de eerste klas van het voortgezet onderwijs of nog het meeste leren kunnen in groep 8 van de basisschool. Het kan dus voorkomen dat een leerling

9 In de rapportage over de eerste meting van de monitor wordt uitgebreid ingegaan op het toelatingsproces en de toelatingscriteria. De rapportage over de eerste meting is [hier](#) te vinden.

die voldoet aan de toelatingscriteria niet wordt toegelaten, omdat de toelating van een andere leerling meer prioriteit heeft.

- leerlingen die niet in beeld komen bij Intermezzo. Hierbij kunnen verschillende redenen een rol spelen:
 - leerlingen (voor wie het aanbod van Intermezzo passend zou zijn) zijn *niet* in beeld bij de basisschool. Soms is helemaal niet bekend dat leerlingen meer-/hoogbegaafd zijn; dit speelt volgens de geïnterviewden vaker bij meisjes die zich sneller conformeren aan de groep en 'onderpresteren';
 - leerlingen (voor wie het aanbod van Intermezzo passend zou zijn) zijn *wel* in beeld bij de basisschool maar
 - a) de basisschool heeft zelf een passend aanbod voor de leerlingen;
 - b) basisschool/ouders zijn niet bekend met het aanbod van Intermezzo;
 - c) basisschool/ouders zien Intermezzo niet als een passend antwoord. Zij zijn bijvoorbeeld sceptisch tegenover het aanbod, vinden het een te grote stap voor de leerling, de afstand woonadres-Intermezzo is te groot, etc.;
 - d) ouders durven Intermezzo niet aan te kaarten en willen of durven geen kritiek (te) geven op het functioneren van de basisschool/leerkrachten.

Voor (vrijwel) alle leerlingen die worden toegelaten, is Intermezzo een passende plek en heeft Intermezzo een meerwaarde. Uit de interviews met de leerlingen komt naar voren dat de leerlingen dit zelf ook zo ervaren: Intermezzo geeft hen de mogelijkheid om andere dingen te leren dan ze op de basisschool leren. Leerlingen geven bijvoorbeeld aan dat er veel meer aandacht is voor sociaal contact, faalangst, problemen bij leren, met andere mensen omgaan, vrienden maken, omgaan met pesten.

Volgens sommige gesproken betrokkenen uit het onderwijs/Samenwerkingsverband is het echter wel de vraag in hoeverre het aanbod van Intermezzo nodig zou zijn als het primair/voortgezet onderwijs meer mogelijkheden zou hebben om een leerling passend te ondersteunen of als de mogelijkheden in het primair/voortgezet onderwijs meer en beter benut zouden worden.

Soms hebben scholen daadwerkelijk onvoldoende expertise en mogelijkheden om een passend aanbod te doen of een aanbod te doen dat aansluit bij de kenmerken en mogelijkheden van het kind. In andere gevallen zijn de mogelijkheden van de scholen door Intermezzo moeilijk vast te stellen. Tot slot is er, volgens de gesproken betrokkenen, bij Intermezzo soms ook onvoldoende aandacht voor het toetsen van of kritisch kijken naar de mogelijkheden die de scholen hebben om de doelgroep een passend aanbod te doen. Enkele respondenten zijn in dit kader kritisch en zijn van mening dat Intermezzo (te) vaak leerlingen aanneemt voor wie Intermezzo niet een noodzakelijke stap is, leerlingen waarvoor nog andere mogelijkheden zijn binnen het Samenwerkingsverband (po).

De genoemde aandachtspunten maken duidelijk dat nauwe samenwerking tussen de scholen (po/vo), Intermezzo en het Samenwerkingsverband (po/vo) noodzakelijk is om de leerling een passend aanbod te kunnen doen en om gezamenlijk een dekkend aanbod te creëren.

Mogelijkheden primair onderwijs

De geïnterviewden geven aan dat er veel variatie is in de mate waarin scholen een passend aanbod hebben voor meer-/hoogbegaafde leerlingen. Er zijn basisscholen (Het Talent, De Haze-sprong) die vol- of deeltijds hoogbegaafdenonderwijs bieden (naast het 'reguliere' onderwijs). Op deze scholen is veel kennis en expertise aanwezig. Het aanbod is gericht op een brede ontwikkeling van het kind (tot en met groep 8).

Benoemd wordt dat er ook basisscholen zijn met weinig/minder kennis en expertise, die begaafde leerlingen geen (passend) aanbod kunnen doen. Soms zijn er volgens de geïnterviewden wel 'plusklassen' op de scholen, maar dat wordt een 'rekbaar' begrip genoemd: op de ene school is dat een uur in de week een les Chinees, op een andere school is dat een weldoordacht systeem van een dag in de week waar kinderen van binnen en buiten de school aan kunnen deelnemen.

In de gesprekken met (oud-)leerlingen van Intermezzo wordt benadrukt dat er in het regulier onderwijs veel aandacht wordt besteed aan de leerlingen die iets niet begrijpen. Dit uit zich in een lange uitleg en veel herhaling. De leerlingen geven bovendien aan dat op de basisschool alles vastligt en dat er alleen wordt gekeken naar de stof die behandeld moet worden en minder naar wat de leerling nodig heeft. De leerlingen geven bijvoorbeeld aan in het basisonderwijs pas extra uitdaging te krijgen als ze de reguliere taken hadden afgerond. Die taken waren 'te makkelijk en saai'. Leerlingen hoefden daardoor niet veel te doen en waren snel klaar. Andere leerlingen begonnen er niet eens aan of maakten het niet af, omdat zij het nut er niet van inzagen (bijv. 10 keer eenzelfde sommenrijtje). (Oud) Intermezzo-leerlingen die wel extra werk kregen, deel mochten nemen aan een plusklas of in een voltijds hoogbegaafdenafdeling instroomden geven bovendien aan dat het extra werk helemaal niet uitdagender of leuker was dan de reguliere taken en dat ze daarbij niet werden begeleid. Dit motiveerde hen nog minder om de reguliere taken eerst af te ronden.

Leerlingen hebben met specifieke leerkrachten uit het regulier onderwijs wel positieve ervaringen. Bijna allemaal geven ze aan dat er een specifieke leerkracht was die wel aandacht voor hen had of het gevoel had dat er 'meer achter het gedrag' zat. Over het algemeen waren de leerkrachten uit het regulier basisonderwijs echter erg gericht op leerlingen die iets niet begrijpen of die veel herhaling nodig hebben.

Zowel volgens de gesproken (oud) Intermezzo-leerlingen als volgens de gesproken betrokkenen uit het onderwijs/Samenwerkingsverband zijn er ten aanzien van het aanbod voor meer- en hoogbegaafde leerlingen nog belangrijke verbeterlagen te maken.

Verbeterslagen

Een voorziening als Intermezzo komt tegemoet aan de behoefte van basisscholen (die handelingsverlegen zijn), leerlingen en/of ouders. Uit de interviews komt naar voren dat sommige respondenten van mening zijn dat een voorziening als Intermezzo niet of in mindere mate nodig zou hoeven zijn als binnen het Samenwerkingsverband ingezet wordt op de volgende verbeteringen:

- Aandacht voor het ontwikkelen en formuleren van een visie en beleid op het onderwijs voor meer-/hoogbegaafde leerlingen.
Een visie/beleid moet de urgentie van de thematiek benadrukken. Belangrijk is dat die urgentie breed in het Samenwerkingsverband (zowel primair als voortgezet onderwijs) uitgedragen en gevoeld wordt.
- Meer aandacht voor samenwerking, integratie en kennisdeling tussen scholen binnen het Samenwerkingsverband primair en voortgezet onderwijs.
Binnen beide samenwerkingsverbanden zijn scholen met veel kennis en expertise over en ervaring met begaafde leerlingen, maar ook scholen met weinig kennis, expertise en ervaring. Scholen zijn niet altijd op de hoogte en maken te weinig gebruik van de reeds beschikbare kennis, expertise en ervaringen bij collega-scholen in de regio. Door het opzetten van expertgroepen, 'vraagbaken', leernetwerken kan ingezet worden op de uitwisseling van kennis. Een

expertgroep (waarin bijvoorbeeld deskundigen van Intermezzo en andere HB-scholen/voorzieningen vertegenwoordigd kunnen zijn) kan een rol spelen bij het geven van voorlichting aan scholen binnen de samenwerkingsverbanden, het verzorgen van scholing (op verschillende thema's) en het bieden van ondersteuning bij de vormgeving van HB-onderwijs in het algemeen en bij het aanpakken van specifieke casussen. Belangrijk is de bekendheid met en zichtbaarheid van een dergelijke expertgroep, maar ook de proactieve houding en inzet. Ook als er geen vragen komen vanuit de scholen (bijvoorbeeld voortkomend uit 'schroom', onzekerheid, gebrek aan urgentie) zou een expertgroep proactief naar scholen toe moeten gaan om de behoefte aan kennis en expertise in beeld te brengen en daar op in te spelen. Een *leernetwerk*, waarin bijvoorbeeld vertegenwoordigers van de scholen op regelmatige basis samenkomen met (één of meerdere) vertegenwoordigers van de expertgroep kan zorgen voor het op de agenda zetten van begaafdheid, voor het benadrukken van de urgentie, voor het in beeld brengen van de kennisbehoefte en voor kennisdeling. De samenwerkingsverbanden (po en vo) zouden in dit kader een initiërende, coördinerende en stimulerende rol moeten vervullen.

- Meer focus op het creëren van doorgaande leerlijnen (en minder op specialistische voorzieningen).
Momenteel loopt er in dit kader een pilot waarin zeven po-scholen en zeven vo-scholen deelnemen. Doelstelling is om voor kinderen in groep 6/7/8 een uitdagend en gevarieerd aanbod te verzorgen (zodat ze grotere ontwikkelingsstappen maken dan ze anders gedaan zouden hebben) en een betere aansluiting met het voortgezet onderwijs te realiseren. De vo-school – een docent met kennis van de doelgroep – verzorgt gedurende tien weken een module (bijv. multimedia, bètacultuur, Chinees, atoommodellen). Leerlingen volgen twee keer een module op een vo-school. Op deze manier proeven leerlingen vast aan de sfeer van het voortgezet onderwijs, de manier van werken, de context van het schoolgebouw etc. De respondenten zijn positief over dit programma en zien graag dat dit programma verder uitgebreid wordt, zodanig dat uiteindelijk alle po- en vo-scholen in het Samenwerkingsverband meedoen en alle begaafde leerlingen bereikt kunnen worden (dekkend netwerk). De uitbreiding van deze pilot zou samen moeten gaan met de kennisverspreiding en kennisdeling zoals hiervoor benoemd, zodat scholen in staat zijn de doelgroep voor het programma te herkennen en een passend aanbod kunnen verzorgen dat inspeelt op de behoeften van de doelgroep.
- Meer aandacht voor meer- en hoogbegaafde leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs. Begaafde leerlingen met daarnaast ook andere ondersteuningsbehoeften moeten ook een aanbod kunnen krijgen in het (voortgezet) speciaal onderwijs. Vooralsnog is die mogelijkheid er in ieder geval niet voor begaafde leerlingen op vwo-niveau.
- Oog voor de verschillende 'deelgroepen' begaafde leerlingen en hun behoeften.
Een deel van de begaafde leerlingen komt het best tot zijn recht in voltijd hoogbegaafdheids-onderwijs. Een deel heeft naast de begaafdheid ook andere ondersteuningsbehoeften en past het best in het speciaal onderwijs. Bij andere begaafde leerlingen komen hun talenten het beste tot ontwikkeling op een (reguliere) school met een passend aanbod, bijvoorbeeld met extra uitdaging in het onderwijs, een plusklas, een koppeling met voltijd hoogbegaafdheids-onderwijs, een koppeling met het voortgezet onderwijs. De eerder genoemde noodzaak tot samenwerking tussen de verschillende scholen (zowel po als vo) is in dit kader wel van groot belang. Scholen moeten met elkaar afstemmen en elkaar ondersteunen om zo goed mogelijk in te kunnen spelen op de behoeften van de verschillende typen begaafde leerlingen.

- Aandacht voor een nauwere samenwerking en afstemming tussen onderwijs en bij begaafde kinderen (en hun gezin) betrokken zorg-/hulpverlening.

Op verschillende van bovengenoemde aandachtsgebieden worden stappen gezet. Inzet op verdere ontwikkeling en verbetering kan leiden tot een uitbreiding en betere benutting van de mogelijkheden in het regulier en speciaal onderwijs. Dit kan – in de toekomst – instroom bij Intermezzo voorkomen, maar bovenal leiden tot een verdere verbetering van passend onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen.

2.4 Conclusie

De vraag die in dit hoofdstuk centraal stond was of Intermezzo voor de leerlingen een passende plek is gezien hun ondersteuningsvragen en -behoeftes. Er is gekeken in hoeverre Intermezzo de doelgroep bereikt en zo deze leerlingen een kans biedt om er tijdelijk onderwijs te volgen. Daarnaast is ingezoomd op de vraag in hoeverre het huidige aanbod voor hoogbegaafde leerlingen – en de specifieke rol van Intermezzo hierin – aansluit op de doelgroep.

Om deze vragen te kunnen beantwoorden is dossieronderzoek uitgevoerd bij nieuw ingestroomde leerlingen en zijn interviews gehouden met verschillende betrokkenen en experts in het bieden van onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen.

Op basis van het uitgevoerde dossieronderzoek kunnen we, net als in de voorgaande meting, concluderen dat leerlingen op Intermezzo passen binnen de doelgroep waar Intermezzo zich op richt. Dat betekent dat leerlingen vanwege hun meer-/hoogbegaafdheid meestal ook een ondersteuningsbehoefte hebben op het gebied van leerhouding en leervaardigheden en op het vlak van gedrag (veelal gerelateerd aan zelfvertrouwen, weerbaarheid, flexibiliteit, prikkelgevoeligheid en sociale acceptatie). Op andere vlakken is de ondersteuningsbehoefte vaak heel beperkt. Er is dus geen sprake van een 'dubbele bijzonderheid'.

Intermezzo heeft daarmee nadrukkelijk een meerwaarde. Die meerwaarde is zowel zichtbaar voor leerlingen (passende plek), maar ook voor ouders en voor basisscholen. Intermezzo biedt een oplossing voor basisscholen die handelingsverlegen zijn en voor leerlingen/ouders die, om verschillende redenen, toe zijn aan een andere setting.

De doelgroep van (hoog)begaafde leerlingen is echter wel groter dan de Intermezzo-doelgroep. Met het doorvoeren van verbeterlagen binnen het Samenwerkingsverband en binnen de scholen zouden de mogelijkheden voor begaafde leerlingen in het (regulier) onderwijs uitgebreid en beter benut kunnen worden. Dit kan – in de toekomst – instroom bij Intermezzo ten dele voorkomen, maar bovenal leiden tot een verdere verbetering van passend onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen.

In het volgende hoofdstuk komt een ander element in de vraag naar een passende plek aan bod, namelijk de vraag of de leerlingen ook de beoogde ontwikkeling doormaken om een goede start te maken in het voortgezet onderwijs.

3 Schoolloopbanen van de leerlingen

In dit hoofdstuk kijken we naar de schoolloopbanen van leerlingen, zowel gedurende hun periode op Intermezzo, als daarna. Om dat duidelijk te kunnen beschrijven, worden leerlingen in dit hoofdstuk op een andere manier ‘ingedeeld’ als in het voorgaande hoofdstuk. In plaats van een instroomcohort, wordt gebruik gemaakt van een uitstroomcohort. Daartoe behoren alle leerlingen die in een bepaald schooljaar zijn uitgestroomd.

3.1 Ontwikkeling gedurende periode op Intermezzo

3.1.1 Intern rendement

Eerder kwam al naar voren dat leerlingen die instromen op Intermezzo vaak in meer of mindere mate (leer- of persoonsgerelateerde) problematiek ervaren. Voor een succesvolle uitstroom naar het vo is het belangrijk dat aan deze punten wordt gewerkt en problemen kleiner worden of worden opgelost. Het werken aan deze problemen, met het doel leerlingen een goede start te bieden in de eerste klas van het vo, is een belangrijk onderdeel van de aanpak van Intermezzo. De mate waarin leerlingen zijn ondersteund bij hun problemen of ontwikkelpunten noemen we het *intern rendement*. Om inzicht te krijgen in welke doelen er zijn gesteld en in hoeverre de gestelde doelen behaald zijn, is er gebruik gemaakt van de leerlingdossiers van de Intermezzo-leerlingen die uitstroomden in schooljaar 2019-2020. Hierin is de situatie bij de instroom van de leerlingen vergeleken met de situatie bij de uitstroom van deze leerlingen.

Voorkomen van problemen

De gestelde doelen zijn onder te verdelen in een aantal (probleem)gebieden. In Tabel 3.1 is te zien binnen welke (probleem)gebieden de gestelde doelen van leerlingen vallen. Ruim zestig procent van de leerlingen heeft op twee gebieden doelen geformuleerd. Voor ongeveer een kwart van de leerlingen is dit op drie gebieden. Bij de overige leerlingen zijn op meer (5%) of juist op minder (8%) gebieden doelen gesteld. Gemiddeld zijn er per leerling op 2,3 gebieden doelen geformuleerd.

Tabel 3.1 – (Probleem)gebied waarop doelen zijn gesteld Intermezzo 2019-2020

	Aantal	% ¹⁰
Cognitieve en didactische ontwikkeling	8	22
Leerhouding / leervaardigheden	35	95
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling	36	97
Verzuim	1	3
Thuisituatie en vrije tijd	4	11
Gezondheid	-	-
Totaal	37	100

10 De percentages tellen op tot meer dan het totaal, omdat leerlingen doelen op meerdere (probleem)gebieden kunnen hebben.

Bijna alle leerlingen hebben één of meerdere doelen¹¹ binnen de gebieden gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling en leerhouding. Vaak voorkomende doelen op het gebied van gedrag zijn het verbeteren van weerbaarheid en vermindering van (faal)angst (57%) en het verbeteren van sociale vaardigheden (57%). Daarnaast komen het vergroten van reflectievermogen (41%), verminderen van stress- of prikkelgevoeligheid (30%), vergroten van flexibiliteit (27%) en het verminderen van negatief gedrag (22%) bij een deel van de leerlingen voor.

Gestelde doelen binnen het gebied van leerhouding / leervaardigheden hebben veelal te maken met plannen, timemanagement en taakinisiatie (49%) en het verbeteren van organisatievaardigheden (43%). Verder heeft een deel van de leerlingen als doel om de concentratie te vergroten (30%), de studiehouding te verbeteren (22%), beter te leren samenwerken (22%) en het onderpresteren te laten afnemen (22%).

Binnen het probleemgebied cognitieve en didactische ontwikkeling worden vooral doelen geformuleerd, die betrekking hebben op het wegwerken van achterstanden op het gebied van Nederlands (12%) en Wiskunde (10%). Ook is het omgaan met beperkingen (zoals dyslexie) een genoemd doel (10%).

Het terugdringen van verzuim is het enige gestelde doel binnen het probleemgebied verzuim. Het aantal leerlingen met doelen die gerelateerd zijn aan de thuissituatie is heel beperkt. Bijna altijd gaat het om het intensiveren van het contact met ouders/verzorgers (8%). De overige doelen hebben te maken met contact met externe partijen en creëren van stabiliteit in de thuissituatie.

Realisatie van de doelen

In de leerlingdossiers is gekeken in hoeverre de gestelde doelen behaald zijn.¹² Doelen kunnen behaald zijn, niet behaald zijn of deels behaald zijn. In sommige gevallen is het onduidelijk in hoeverre een doel is behaald (niet op te maken uit het dossier). Om een vergelijking tussen de probleemgebieden te maken zijn er gemiddelde scores berekend. Er zijn scores toegekend aan de mate waarin doelen zijn behaald:

- 0 – Doel is niet behaald
- 1 – Doel is deels behaald¹³
- 2 – Doel is volledig behaald

11 Vanuit de intake met ouders / po-leerkrachten. De doelen zijn in een aantal gevallen bepaald op basis van zelfrapportage (zie inleiding voor een toelichting op de gebruikte documenten).

12 Zoals in de inleiding benoemd, wordt binnen Intermezzo niet gewerkt met een individueel plan van aanpak. Het dossieronderzoek is gebaseerd op documenten die oorspronkelijk een ander doel hebben dan voor evaluatie/dossieronderzoek. De beschreven uitkomsten moeten daarom met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

13 Het deels behalen van doelen betekent dat er wel verbetering is, maar minder dan vooraf werd verwacht of tot doel werd gesteld.

Tabel 3.2 – Realisatie doelen per probleemgebied Intermezzo

	Aantal leerlingen waar doel is gesteld	Gemiddelde score	Percentage doelen dat ¹⁴ :			
			Volledig is behaald	Deels is behaald	Niet is behaald	Onduidelijk of doelen zijn behaald
Cognitieve en didactische ontwikkeling	8	1,3	31	31	15	23
Leerhouding / leervaardigheden	35	1,0	13	53	18	16
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling	36	0,9	6	59	18	16
Verzuim	1	0,0	-	-	100	-
Thuisituatie en vrije tijd	4	1,5	60	20	-	20
Gezondheid	-	-	-	-	-	-

Met uitzondering van verzuim liggen de gemiddelde scores per probleemgebied rond de 1. Dat betekent dat er een positieve ontwikkeling heeft plaatsgevonden, maar het doel niet volledig is behaald. De meest positieve scores worden gehaald op de gebieden thuisituatie en vrije tijd, en cognitieve en didactische ontwikkeling. Hier moet wel bij vermeld worden dat binnen beide probleemgebieden voor slechts een beperkt aantal leerlingen een doel is gesteld. Bij de probleemgebieden leerehouding, en gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling heeft de meerderheid van de leerlingen de doelen deels gehaald. Iets minder dan een vijfde deel van de leerlingen heeft in het Intermezzo-jaar weinig vooruitgang geboekt op de gestelde doelen op de gebieden leerehouding en gedrag en sociale ontwikkeling. Er zijn binnen geen van de gebieden specifieke doelen die vanwege het juist wel of juist niet behalen van het doel opvallen.

Van de leerlingen die in 2019-2020 op Intermezzo onderwijs volgden, heeft 14 procent minstens de helft van de doelen *volledig* behaald. Daartegenover staat een groep van 57 procent die geen enkel doel volledig heeft behaald. Een groot deel van deze leerlingen heeft zijn (persoonlijke) doelen wel deels behaald.

Tevredenheid betrokkenen over realisatie doelen

In de leerlingdossiers is ook informatie te vinden over het oordeel van betrokkenen over de realisatie van de gestelde doelen. Veelal zal dit de mentor zijn geweest. In sommige gevallen is er geen oordeel gegeven door de invuller. Over het algemeen overlapt het oordeel van betrokkenen met het gerealiseerde resultaat. Wanneer doelen volledig zijn behaald is het oordeel over het algemeen positief en wanneer doelen niet zijn gehaald is het oordeel negatief. Bij deels behaalde doelen zijn de betrokkenen vaak ook gedeeltelijk positief, waarbij zij nog wel verbeterpunten zien. Voor een klein deel van de deels behaalde doelen is het oordeel negatiever dan het behaalde resultaat. De veronderstelling is dat er in deze gevallen een hogere verwachting was van de invuller over wat deze leerling aan verbetering had kunnen realiseren.

Activiteiten en betrokken personen

Bij alle Intermezzo-leerlingen zijn de mentor en docenten betrokken bij de ondersteuning van leerlingen. Daarnaast zijn er bij een deel (38%) van de leerlingen ook andere personen betrokken. Vaak is dit het zorgteam van de school (27%) of de ouders/verzorgers (19%). Ook wordt soms

¹⁴ De percentages zijn weergegeven per doel, omdat een leerling meerdere doelen binnen een gebied kan hebben.

de begeleider passend onderwijs betrokken (11%). Daarnaast zijn er soms nog andere partners (11%) betrokken zoals een begeleider voor een specifieke stoornis of maatschappelijk werk. Dit zijn (deels) dezelfde betrokkenen als eerder besproken bij de betrokken hulpverlening bij nieuw ingestroomde leerlingen.

Tabel 3.3 – Betrokken personen, genoemd in leerlingdossier Intermezzo

	Aantal	% ¹⁵
Intermezzo 2 ^e lijn (zorgteam van de school)	10	27
Begeleider passend onderwijs	4	11
Ouders/ verzorgers	7	19
Anders	4	11

In de leerlingdossiers wordt betrokkenheid niet altijd nader omschreven of gespecificeerd in concrete activiteiten. Wanneer dat wel het geval is, is dit in bijna alle gevallen in algemene termen geformuleerd als 'begeleiding van de leerling'. Bij een enkele leerling wordt de aanpak of overleg over de gezondheid van de leerling of het betrekken en ondersteunen van ouders genoemd.

3.1.2 Doorgemaakte ontwikkeling volgens leerlingen zelf

Leerlingen en oud-leerlingen van Intermezzo zijn erg positief over de ontwikkeling die zij binnen hun Intermezzo-jaar doormaken of door hebben gemaakt. Twee dingen zijn daarbij relevant: bepaalde 'typische' kenmerken van een Intermezzo-leerling en de vormgeving en opbouw van het Intermezzo-jaar. Daarbij benoemen zij zowel het grote aantal mentorlessen als de 'bijzondere vakken' (voornamelijk de creatieve vakken, creatief met computers, Science). Er is in de lessen meer ruimte voor creatieve lesvormen, maar ook de aandacht voor de leerdoelen van de leerlingen in de lessen wordt gewaardeerd.

Leerlingen benoemen specifiek een aantal punten waar zij zich op hebben ontwikkeld:

- Perfectionisme
In de gevoerde gesprekken gaven meerdere leerlingen aan dat ze het graag 'goed doen'; ze zijn perfectionistisch. Bij Intermezzo hebben zij geleerd en gemerkt dat het niet erg is om een fout maken. Tegelijkertijd hebben ze vaak wel het idee dat ze het op de middelbare school wel weer goed moeten doen. In dat opzicht maken zij dus nog wel sterk het onderscheid tussen het op hoogbegaafden gerichte Intermezzo-jaar en de 'reguliere' brugklas in het vo.
- Voorbereiding op en overgang naar middelbare school
De overgang naar de middelbare school en de onduidelijkheid over de gang van zaken op een middelbare school leverde sommige leerlingen (o.a. vanwege hun perfectionisme) veel stress op. Ze geven aan daar dankzij Intermezzo beter op te zijn voorbereid en met meer zelfverzekerdheid naar de brugklas zijn gegaan. Dat komt omdat hen binnen Intermezzo verwachtingen vroegtijdig en duidelijk worden uitgesproken. Ze krijgen bijvoorbeeld al een week van tevoren uitgelegd hoe activiteiten er uit gaan zien. Leerlingen vinden dit fijner dan hoe het op de basisschool ging (waar de leerkracht aan het eind van een dag pas vertelde wat er de dag daarna stond te gebeuren). Ook de oud Intermezzo-leerlingen geven aan dat Intermezzo heeft

¹⁵ De percentages tellen op tot meer dan het totaal, omdat er bij een leerling meerdere personen betrokken kunnen zijn.

geholpen in het wennen aan de werkwijze op de middelbare school. Daarbij was het fijn dat ze in Intermezzo nog niet steeds hoefden te wisselen van lokaal en dus langzaam konden wennen.

- Plannen en leren leren

De meeste leerlingen geven aan dat ze moeite hebben/hadden met plannen en dat de lessen op Intermezzo, vooral de klassenlessen, en de planner die ze hebben gekregen hen daarbij helpen. In Intermezzo ervaren ze meer vrijheid om hun eigen programma in te delen en kunnen ze bijvoorbeeld zelf hun pauze inplannen. Dat is anders dan op de basisschool waar leerlingen vaak ook met een weekplanner werkten, maar de leerkracht het werk vaak voorschreef. Ook kregen ze op de basisschool weinig begeleiding bij het plannen, waardoor leerlingen uitstelgedrag lieten zien. Op Intermezzo leren ze hoe ze met huiswerk om moeten gaan en hoe ze het beste kunnen leren. Dit helpt hen in de voorbereiding naar de brugklas. De oud Intermezzo-leerlingen die al in de eerste klas zitten, benoemen ook dat zij zonder Intermezzo-jaar in de brugklas 'zouden hebben gefaald'. Niet alleen door het leren plannen, maar ook omdat ze in Intermezzo geleerd hebben om 'hun best voor iets te doen'.

- Omgang en sociale vaardigheden

De klassenlessen van Intermezzo geven leerlingen de mogelijkheid om andere dingen te leren dan op de basisschool. Leerlingen geven bijvoorbeeld aan dat er veel meer aandacht is voor sociaal contact, faalangst, met andere mensen omgaan, vrienden maken of omgaan met pesten. Ook oud Intermezzo-leerlingen hebben in hun huidige brugklas meer het idee deel uit te maken van een groep dan op de basisschool. Op de basisschool werkten ze vaak alleen/zelfstandig aan een opdracht en hielden ze zich heel erg in om de rest van de klas niet tot last te zijn.

3.2 Doorgaande schoolloopbaan

Aan de hand van de onderwijsgegevens van DUO kan de onderwijsloopbaan van leerlingen die woonachtig zijn in de RMC-regio Arnhem-Nijmegen gevolgd worden. Ruim 80 procent van de Intermezzo-leerlingen¹⁶ is woonachtig binnen deze regio. Voor deze leerlingen kan de schoolloopbaan gereconstrueerd worden. Voor de overige leerlingen is dat helaas niet mogelijk. Dit betekent dat voor de uitstroomcohorten 2016-2017 en 2018-2019 voor 27 leerlingen en voor cohort 2017-2018 voor 29 leerlingen de schoolloopbaan kan worden gereconstrueerd. Voor het schooljaar 2019-2020 zijn deze gegevens er voor 30 leerlingen.

Omvang uitstroom

Alle 37 leerlingen die in schooljaar 2019-2020 zijn ingestroomd, stroomden aan het eind van dat schooljaar ook uit. Dit komt omdat intermezzo een programma is dat één schooljaar duurt.

16 Exacte percentages schommelen wat tussen de verschillende uitstroomcohorten.

Tabel 3.4 – Aantal uitgestroomde leerlingen per jaar Intermezzo

	Aantal
Uitstroom 2016-2017	32
Uitstroom 2017-2018	35
Uitstroom 2018-2019	36
Uitstroom 2019-2020	37

Uitstroombestemming

Leerlingen stromen na één jaar Intermezzo in principe uit richting een brugklas havo-vwo of gymnasium op het regulier voortgezet onderwijs. Van de uitstromers uit 2019-2020 vervolgt bijna driekwart van de leerlingen de schoolloopbaan binnen het Stedelijk Gymnasium Nijmegen en start daar in de brugklas. Na een daling van het percentage interne doorstromers in de afgelopen jaren, is dat aandeel het laatste uitstroomjaar weer toegenomen.

Tabel 3.5 – Uitstroombestemming per jaar Intermezzo

	2016-2017		2017-2018		2018-2019		2019-2020	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Interne doorstroom Stedelijk Gymnasium	30	94	31	89	23	64	27	73
Doorstroom andere vo-school	2	6	3	9	13	36	10	27
Uitstroom naar primair onderwijs	-	-	1	3	-	-	-	-
Totaal	32	100	35	100	36	100	37	100

Loopbaan na uitstroom

Om na te gaan hoe het de leerlingen na uitstroom van Intermezzo vergaat op school, volgen we hen ook na het verlaten van Intermezzo. Hoe langer geleden leerlingen zijn uitgestroomd, hoe meer we kunnen zeggen over hun schoolloopbaan in het vo.

Leerlingen die in 2016-2017 zijn uitgestroomd, zitten op het peilmoment oktober 2020 ruim vier jaar in het voortgezet onderwijs. De loopbaan na uitstroom van deze leerlingen is dus over vier jaar te construeren. Voor de leerlingen die in 2017-2018, 2018-2019 of 2019-2020 zijn uitgestroomd is de periode die ze tot nu toe in het voortgezet onderwijs hebben doorgebracht korter. De loopbaan na uitstroom is dus ook maar voor een kortere periode te reconstrueren.

In de onderwijsgegevens van DUO, die voor dit onderzoek zijn gebruikt, zijn leerlingen tot en met leerjaar 3 in de data zichtbaar als 'onderbouwleerlingen havo-vwo leerjaar 1-3' of als 'vo-breed leerjaar 1-2' (bij brede gemengde brugklassen). Hierdoor is eventuele afstroom naar bijvoorbeeld havo pas na vier jaar te zien (voor die tijd worden havo- en vwo-leerlingen als onderbouw havo-vwo geregistreerd). Dit betekent dat we eventuele afstroom alleen kunnen zien bij de oud-Intermezzo leerlingen uit uitstroomcohort 2016-2017.¹⁷ Bijna twintig procent zit na vier jaar nog steeds in de onderbouw van havo-vwo, dit duidt op doubleren. Daarnaast zijn er twee leerlingen afgestroomd naar het havo. De rest van de leerlingen (74%) zit vier jaar na uitstroom nog steeds op het vwo.

¹⁷ Voor de andere uitstroomcohorten geldt dat leerlingen nog niet in leerjaar 4 van het vo zitten. Daardoor is niet af te leiden of leerlingen zijn blijven zitten of zijn afgestroomd.

Uit uitstroomcohort 2017-2018 is er één leerling die op peilmoment oktober 2020 vsv'er is. Het betreft een veertienjarige leerling, die niet staat ingeschreven op een onderwijsinstelling en geen vrijstelling heeft van de leerplicht. Het gaat waarschijnlijk om een thuiszitter.¹⁸

Tabel 3.6 – Onderwijspositie vier jaar na uitstroom (voor andere cohorten nog niet vast te stellen)

Cohort 2016-2017		
	Aantal	%
Vwo	20	74
Havo	2	7
Onderbouw havo-vwo 1-3	5	19
Totaal*	27	100

* Totaal van leerlingen woonachtig in de RMC-regio Arnhem/Nijmegen.

Een deel van de leerlingen wisselt in de jaren na uitstroom van school. Van alle uitstromers sinds 2016-2017 gaat het om 16 leerlingen die van school zijn gewisseld binnen het vo. In de meeste gevallen (14 van de in totaal 16 vo-schoolwisselaars) gaat het om leerlingen die vanuit de eerste of tweede klas van het Stedelijk Gymnasium naar een andere vo-school gaan. Mogelijk betreft het leerlingen voor wie het gymnasium geen passend onderwijsniveau blijkt te zijn. Omdat het Stedelijk Gymnasium geen mogelijkheden heeft tot het volgen van een ander onderwijstype (bijvoorbeeld zonder de vakken Grieks en Latijn, zoals in een brugklas havo-vwo) moeten deze leerlingen wel van school wisselen als het gymnasium voor hen niet passend blijkt te zijn. De overige twee leerlingen zijn vanuit een andere vo-school van school gewisseld. Eén leerling (uitstroomcohort 2016-2017) is inmiddels twee keer van school gewisseld. Deze leerling wisselde van het Stedelijk Gymnasium naar een andere vo-school en wisselde het opvolgende jaar weer terug naar het Stedelijk Gymnasium.

Tabel 3.7 – Schoolwisselingen voor uitstromers Intermezzo 2016-2017, 2017-2018 en 2018-2019 (voor uitstromers 2019-2020 nog niet vast te stellen)

	Cohort 2016-2017		Cohort 2017-2018		Cohort 2018-2019	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Schoolwissel po-vo ¹⁹	-	-	1	4	-	-
Schoolwissel binnen vo	7	26	7	24	2	7
- Na 1 jaar	-	-	5	17	2	7
- Na 2 jaar	4	15	2	7	nvt	nvt
- Na 3 jaar	3	11		nvt	nvt	nvt
Geen schoolwissel	20	74	23	72	25	93
Totaal*	27	100	29	100	27	100

* Totaal van leerlingen woonachtig in de RMC-regio Arnhem/Nijmegen

18 Een leerling die niet staat ingeschreven in het onderwijs is een absoluut verzuimer, dit is een vorm van thuiszitten. Zoals gezegd gaat het waarschijnlijk om een thuiszittende leerling. Dit is niet met 100% zekerheid te zeggen. Een schoolinschrijving in het buitenland (bv. Duitsland) of niet-bekostigd onderwijs is niet in de data zichtbaar.

19 Dit betreft de leerling die vroegtijdig richting het po is teruggestroomd en daarna (alsnog) naar het vo is doorgestroomd.

3.3 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar de schoolloopbanen van leerlingen, zowel gedurende hun periode op Intermezzo, als na uitstroom. Daarvoor is gekeken naar de ontwikkeling die leerlingen binnen Intermezzo doormaken, zowel volgens de informatie in het leerlingendossier als door het henzelf te vragen. Ook is gekeken naar schoolloopbaangegevens van leerlingen in de jaren na het verlaten van Intermezzo.

We concluderen²⁰ dat de meeste leerlingen zich tijdens het Intermezzo-jaar positief ontwikkelen op de punten die voor hen een belangrijke reden vormden om naar Intermezzo te gaan. Ze hebben veelal bepaalde leervaardigheden aangeleerd of verder ontwikkeld (organiseren, plannen, concentreren, etc.), waar nodig achterstanden (deels) weggewerkt en gewerkt aan bepaalde gedragsdoelen zoals het vergroten van de weerbaarheid of het verbeteren van sociale vaardigheden. Bij de meeste leerlingen is sprake van groei, maar lukt het niet de oorspronkelijk gestelde doelen *volledig* te bereiken. Omdat betrokkenen van Intermezzo over het algemeen wel (ook) positief zijn over het bereikte resultaat, is de vraag in hoeverre de oorspronkelijke doelen realistisch zijn gesteld. Hierbij speelt mee dat een deel van de gebruikte documenten voor het dossieronderzoek, in het bijzonder de documentatie rondom de aanmelding van de leerling, gebaseerd is op zelfrapportage door ouders en po-leerkrachten. De door hen beschreven ondersteuningsbehoefte van de leerling is volgens betrokkenen van Intermezzo in een aantal gevallen ook gekleurd door wensen en verwachtingen ten aanzien van Intermezzo.

Ook leerlingen zijn te spreken over hun Intermezzo-jaar. Het is volgens hen een goede voorbereiding (geweest) op de start in het voortgezet onderwijs.

De eerste beschikbare gegevens over de loopbaan na uitstroom laten zien dat de meeste leerlingen zich na uitstroom goed weten te handhaven in het voortgezet onderwijs. Circa driekwart van de uitstromers uit 2016-2017 bevindt zich het vierde jaar na uitstroom zoals beoogd in de bovenbouw van het vwo. Bij een kleinere groep wijkt de schoolloopbaan af van wat je zou verwachten. Zij lopen tegen grotere of kleine obstakels aan. Zo is circa 20 procent blijven zitten en zijn enkele leerlingen afgestroomd naar het havo.

Overigens is er een grotere groep die in de jaren na uitstroom van school wisselt. Veelal gaat het om leerlingen die van het Stedelijk Gymnasium Nijmegen naar een andere vo-school gaan. Dit zijn echter wel leerlingen die onderwijs blijven volgen in een brugklas/onderbouw havo-vwo en dus op het beoogde onderwijsniveau (vwo) blijven functioneren.

20 Zoals in de inleiding benoemd, wordt binnen Intermezzo niet gewerkt met een individueel plan van aanpak. Het dossieronderzoek is gebaseerd op documenten die oorspronkelijk een ander doel hebben dan voor evaluatie/dossieronderzoek. Conclusies moeten daarom met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Deel 2 – MC Kwadraat

4 Instroom en bereik doelgroep MC Kwadraat

Tot de doelgroep van MC Kwadraat behoren (hoog)begaafde leerlingen met een zware ondersteuningsbehoefte. In dit hoofdstuk kijken we in hoeverre MC Kwadraat de doelgroep bereikt en zo deze leerlingen een kans biedt om er tijdelijk onderwijs te volgen. Biedt de voorziening de leerlingen een passende plek gezien hun ondersteuningsvragen en -behoefes?

4.1 Instroom MC Kwadraat

Het merendeel van de leerlingen bij MC Kwadraat start daar aan het begin van het schooljaar. Tussentijdse instroom is echter ook een mogelijkheid (anders dan bij Intermezzo). Aan het einde van het schooljaar is dus pas vast te stellen hoe groot de instroom exact is geweest. In het schooljaar 2019-2020 zijn echter alle leerlingen aan het begin van het schooljaar gestart. De precieze omvang van de instroom in 2020-2021 is pas over enkele maanden te bepalen. Daarom kijken we in deze paragraaf alleen naar de instroom in 2019-2020.

In de vorige – eerste – meting is ook gekeken naar de instromers van MC Kwadraat in 2019-2020 (en ook de instroom in 2018-2019). Voor de kenmerken van de instromers verwijzen we dan ook naar de rapportage over de eerste meting. Die is [hier](#) te vinden. We volstaan hier met de belangrijkste uitkomsten over de instromers in 2019-2020:

- In 2019-2020 zijn negen leerlingen gestart bij MC Kwadraat, allemaal aan de start van het schooljaar.
- De leeftijd van de instromers varieert sterk en loopt uiteen van 12 tot 16 jaar. Gemiddeld zijn leerlingen ruim 14 jaar oud als zij instromen.
- Ruim driekwart (78%) van de leerlingen woont in een gemeente binnen de grenzen van het Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen e.o. Het gaat om leerlingen uit verschillende gemeenten, maar het vaakst uit Nijmegen (33%).
- Acht van de negen instromers komen uit het vo. Het gaat om verschillende vo-scholen, maar drie leerlingen komen van het Stedelijk Gymnasium Nijmegen. Eén leerling is vanuit het so cluster 4 doorgestroomd naar MC Kwadraat.
- Bij veel leerlingen is de voorgaande schoolloopbaan niet zonder problemen verlopen. Vijf van de negen instromers in 2019-2020 zijn voor instroom bij MC Kwadraat een periode thuiszitter geweest en zijn dus niet *direct* afkomstig vanuit het hierboven genoemde onderwijstype. Van twee leerlingen is bekend dat zij in het primair onderwijs ooit van school zijn gewisseld en van twee leerlingen dat zij in het voortgezet onderwijs op meerdere scholen hebben gezeten (de switch naar MC Kwadraat niet meegerekend). De redenen of oorzaken van deze schoolwissels zijn niet bekend.

4.2 Ondersteuningsbehoefte leerlingen MC Kwadraat

Ook voor de ondersteuningsbehoefte van leerlingen is er, vanwege de nog onbekende exacte instroom in 2020-2021, gekeken naar de instroom in 2019-2020. Omdat in de vorige meting (die [hier](#) is te vinden) ook al naar deze groep leerlingen is gekeken, worden hier slechtst de belangrijkste kenmerken van de ondersteuningsbehoeften besproken:

- Bij 73 procent van de leerlingen is er sprake van een stoornis. Veel leerlingen hebben een stoornis in het autistisch spectrum en/of hebben AD(H)D. Er wordt bij deze leerlingen gesproken van een 'dubbele bijzonderheid'.
- Leerlingen van MC Kwadraat hebben vaak een ondersteuningsbehoefte op het gebied van leerhouding en leervaardigheden, en op het gebied van gedrag. Deze ondersteuningsvragen zijn deels het gevolg van de (hoog)begaafdheid en ten dele het gevolg van de stoornis(sen) die veel leerlingen hebben.
- Bij alle leerlingen is sprake van internaliserende gedragsproblematiek. Bij een groot deel (60%) is er ook sprake van externaliserend probleemgedrag.
- Bij twee derde van de leerlingen op MC Kwadraat is een vorm van hulpverlening betrokken. Bij de rest van de leerlingen is hulpverlening eerder betrokken geweest of is hulpverlening nodig. Gemiddeld gaat het om drie hulpverleners per jongere.

4.3 Relatie doelgroep – aanbod

In deze paragraaf wordt ingegaan op de uitkomsten van de verdiepende interviews, waarin de relatie tussen de doelgroep en het aanbod van MC Kwadraat centraal stond. In de eerste meting werden een tweetal aandachtspunten benoemd:

- MC Kwadraat kan niet alle leerlingen bedienen voor wie de voorziening een aangewezen plek zou kunnen zijn. Er worden immers meer leerlingen aangemeld dan er geplaatst kunnen worden. Vraagt dit om een groter aanbod bij MC Kwadraat of een uitbreiding en/of betere benutting van de mogelijkheden in het (regulier) voortgezet onderwijs? Welke leerlingen worden door MC Kwadraat niet aangenomen; zijn dat (ook) leerlingen voor wie MC Kwadraat de aangewezen plek zou zijn geweest of moet het regulier onderwijs hier een passende oplossing voor (kunnen) vinden?
- In/na het eerste jaar MC Kwadraat zijn een aantal leerlingen uitgestroomd naar het vso. Dat roept de vraag op in hoeverre het aanbod op MC Kwadraat voor deze leerlingen passend is geweest. Zou directe plaatsing in het vso (achteraf gezien) niet meer passend zijn geweest? Hoe verhoudt MC Kwadraat zich tot het vso, ook qua doelgroep? Net als het vso heeft MC Kwadraat leerlingen met een forse ondersteuningsbehoefte. Zitten er ook leerlingen op het vso, die eigenlijk beter passen bij MC Kwadraat en andersom? Wanneer is instroom in het vso beter passend voor een leerling en wanneer instroom in MC Kwadraat?

In de verdiepende interviews is nader ingegaan op deze aandachtspunten en vragen.

Typering doelgroep MC Kwadraat

De doelgroep van MC Kwadraat bestaat uit (hoog)begaafde leerlingen met een zware ondersteuningsbehoefte. Het gaat om dubbel bijzondere leerlingen; leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid en onderwijsbelemmerende leer- en gedragsproblemen (internaliserend en/of externaliserend). Uit de eerste meting van de monitor is gebleken dat het profiel van de leerlingen op MC Kwadraat aansluit op de doelgroep waar MC Kwadraat zich op richt. Veel (hoog)begaafde leerlingen van MC Kwadraat zijn gediagnosticeerd met een stoornis in het autistisch spectrum, hebben AD(H)D en/of andere leer-, gedrags-, persoonlijke problemen. Daardoor is er sprake van een 'dubbele bijzonderheid': zowel de (hoog)begaafdheid als de stoornis/andere problematiek geeft een ondersteuningsbehoefte. Dat wijst er op dat MC Kwadraat voor de toegelaten leerlingen een passende plek is gezien hun ondersteuningsvragen en -behoeften. Uit de vragenlijst die is afgenomen bij leerlingen van MC Kwadraat komt naar voren dat ook de leerlingen dit zo ervaren: de meerderheid van de leerlingen vindt MC Kwadraat een passende plek voor zichzelf. Ze merken

op dat ze zich thuis voelen bij MC Kwadraat, dat ze het gevoel hebben beter te kunnen werken (rustiger), dat MC Kwadraat aansluit bij hun niveau, dat de resultaten op de oude school zeker niet beter waren geweest en dat MC Kwadraat hen tot een examen heeft gebracht.

Potentiële MC Kwadraat leerlingen

Uit de interviews komt naar voren dat niet alle potentiële MC Kwadraat leerlingen daadwerkelijk worden aangemeld. Daar spelen verschillende factoren in mee.

- Andere passende plek
Als de route naar MC Kwadraat een afweging is, wordt hierover overleg gevoerd tussen de verschillende betrokken partijen. Soms wordt na overleg en een oriëntatiefase besloten geen officiële aanvraag voor plaatsbaarheid bij MC Kwadraat te doen, maar wordt gekozen voor een andere passende plaats binnen ofwel een reguliere school ofwel binnen het voortgezet speciaal onderwijs (vso).
- Leerling voldoet niet aan criteria voor plaatsing²¹
Soms wordt wel besloten een officiële aanvraag voor plaatsbaarheid te doen, maar wordt na beoordeling van de aanvraag besloten de leerling af te wijzen, omdat hij/zij niet volledig voldoet aan de criteria. Bijvoorbeeld omdat de leerling zijn/haar problematiek niet accepteert ('basisacceptatie'), de leerling geen externe hulp heeft gehad voor zijn/haar problematiek, er nog geen externe hulp in gang is gezet voor de problematiek, de leerling niet zelfstandig genoeg is (of kan/wil worden), de leerling toch onvoldoende gemotiveerd is (motivatie van de leerling is van doorslaggevende betekenis).
- MC Kwadraat zit vol
Het komt ook voor dat de leerling wel voldoet aan de criteria en dat MC Kwadraat naar verwachting de (enige) juiste plek is, maar dat de leerling toch niet kan worden aangenomen vanwege een tekort aan plaatsen. Er is momenteel plek voor 20 leerlingen, terwijl het aantal aanmeldingen meestal rond de 25 zit. Leerlingen die niet op MC Kwadraat kunnen starten, komen op een 'wachttijst'. Tot het moment van plaatsing moet een reguliere school proberen de leerling een passend onderwijs-/ondersteuningsaanbod te doen. Volgens de respondenten is dat voor een reguliere school een moeilijke opgave. Ook voor de leerling zelf kan het tot moeilijkheden leiden; leerlingen moeten zich voegen naar een aanbod dat hen niet (goed) past en dat kan zorgen voor een (extra) beschadiging van het kind.

Verschillen MC Kwadraat en regulier voortgezet onderwijs

De verschillen tussen MC Kwadraat en het regulier voortgezet onderwijs zijn groot. MC Kwadraat biedt een gepersonaliseerd traject in een kleinschalige setting en met individuele begeleiding door coaches. Er is aandacht voor zowel de cognitieve ontwikkeling als de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling. Het programma, doel en duur van het traject zijn maatwerk en per leerling verschillend. Het programma kan bovendien gaandeweg het traject veranderen. Leerlingen kunnen zich immers ontwikkelen en de affiniteit met bepaalde vervolgstappen kan veranderen.

Bij MC Kwadraat is de leerling het uitgangspunt en het onderwijssysteem wordt afgestemd op de leerling. In het regulier onderwijs is dat andersom; leerlingen in het regulier onderwijs moeten mee in de structuur van het Nederlandse onderwijssysteem (leerstofjaarklassensysteem). Zij moeten zich voegen naar het ritme van de school en toetsweken ('van toets naar toets'), die sommige leerlingen veel druk geven. Waar mogelijk wil men wel graag meer gepersonaliseerde

²¹ In de rapportage over de eerste meting van de monitor wordt uitgebreid ingegaan op het toelatingsproces en de toelatingscriteria. De rapportage over de eerste meting is [hier](#) te vinden.

trajecten aanbieden en worden daar ook wel kleine stappen in gezet (meer aandacht voor flexibele programma's), maar binnen het huidige onderwijssysteem zijn de mogelijkheden beperkt. Dat is ook een belangrijke reden waarom respondenten denken dat het voor een reguliere school praktisch niet mogelijk is om de doelgroep van MC Kwadraat een passend aanbod te doen. *'Dan moet het regulier onderwijs zó op de schop'*. Uiteraard zijn er tussen scholen verschillen in mogelijkheden en zijn er ook verschillen in de ondersteuningsbehoefte van leerlingen, maar van de leerlingen die momenteel op MC Kwadraat zitten, zou volgens de respondenten geen één het (meer) kunnen redden in het huidige onderwijssysteem op een reguliere school.

Wél zijn er mogelijkheden om te voorkomen dat problemen zodanig ernstig worden dat MC Kwadraat de enige oplossing is. In de interviews worden verschillende mogelijkheden benoemd, die qua uitgangspunten met elkaar samenhangen:

- Maatwerkprogramma's
Gewezen wordt op het creëren van een soort 'werkplaats' (vergelijkbaar met MC Kwadraat) binnen een reguliere school, waar een maatwerkprogramma en een andere manier van leren mogelijk is. In deze 'werkplaats' moeten leerlingen hun eigen programma kunnen volgen, één op één begeleiding kunnen krijgen van een coach die de tijd en capaciteiten heeft om de leerlingen op sociaal-emotioneel en didactisch vlak te coachen. Dit vraagt veel van leerlingen qua zelfstandig werken én van reguliere scholen. Docenten moeten bereid en in staat zijn hun leerlingen 'los te laten' terwijl zij wel afgerekend worden op de eindresultaten. Het biedt echter wel mogelijkheden om doorstroom naar MC Kwadraat te voorkomen.
- Meer focus op perspectief in plaats van diplomering
Cognitieve ontwikkeling is belangrijk, maar om het te redden in de samenleving moet een leerling zich ook op andere vlakken ontwikkelen. Het zou daarom goed zijn om meer nadruk te leggen op de uitstroombestemming / het uitstroomperspectief en daar de leerroute op aan te passen. De focus op het behalen van een (hoog) diploma wordt dan kleiner.
- Samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs
Bepaalde vormen van samenwerking/integratie tussen het regulier en voortgezet speciaal onderwijs zouden kunnen aansluiten op de ondersteuningsbehoefte van sommige (hoog)begaafde leerlingen. Denk bijvoorbeeld aan het creëren van een gestructureerde en veilige setting in het regulier onderwijs met aandacht voor vakken (instructie door vakdocenten regulier onderwijs) én voor het pedagogische aspect (door docenten voortgezet speciaal onderwijs), of aan het mogelijk maken van een vwo-aanbod binnen de onderwijsstructuur van het vso (bijvoorbeeld door te werken met afstandsonderwijs). Het kan een meerwaarde zijn als het regulier onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs meer samen optrekken, vaker een beroep op elkaar zouden doen en meer gebruik maken van elkaars kwaliteiten.

Bovengenoemde mogelijkheden zijn vooralsnog niet of onvoldoende aanwezig, waardoor dubbel bijzondere (hoog)begaafde leerlingen vastlopen in het reguliere onderwijssysteem. Scholen met een regulier onderwijsconcept kunnen het aanbod onvoldoende voegen naar de behoefte van deze leerlingen, waardoor de leerlingen (extra) schade kunnen oplopen. Dat betekent dat voor deze leerlingen een passend aanbod gevonden moet worden, los van het reguliere onderwijsconcept. MC Kwadraat kan een passende oplossing zijn.

Als MC Kwadraat geen plaats meer beschikbaar heeft, wordt bijvoorbeeld uitgeweken naar Agora²² of ander ontwikkelingsgericht onderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs. Dit is niet

²² Agora biedt leerlingen van vmbo tot en met gymnasium persoonlijke leerroutes zonder vakken, lesrooster, cijfers, lesmethoden en rapporten. Het is een onderzoekende leermethode, waarbij leerlingen veel vrijheid krijgen: ze leren en werken in hun eigen tempo. (bron: nationaleonderwijsgids.nl).

altijd de meest passende oplossing, met name ook omdat een vso-aanbod op vwo-niveau ontbreekt in de regio Nijmegen. Door verschillende respondenten wordt dit als een gemis ervaren. Zij benoemen dat een (hoog)begaafde leerling in het vso op havoniveau ondervraagd zal worden.

MC Kwadraat in relatie tot voortgezet speciaal onderwijs

MC Kwadraat heeft net als het voortgezet speciaal onderwijs leerlingen met een forse ondersteuningsbehoefte. Het komt voor dat leerlingen vanuit het speciaal (basis)onderwijs worden aangemeld bij MC Kwadraat (en daar ook zijn gestart) en het komt voor dat leerlingen vanuit MC Kwadraat uitstromen naar het voortgezet speciaal onderwijs. Wat zijn de verschillen tussen MC Kwadraat en voortgezet speciaal onderwijs (ook qua doelgroep) en wanneer is instroom in het vso beter passend en wanneer instroom in MC Kwadraat?

In de gesprekken met betrokkenen zijn de verschillen tussen vso en MC Kwadraat aan de orde gekomen. Op het vso leren leerlingen in klassenverband, bij MC Kwadraat leren leerlingen individueel ondersteund door coaches. Zoals eerder benoemd, is er in de regio Nijmegen geen vso-aanbod op vwo niveau. Wel wordt op het vso door middel van maatwerk geprobeerd tegemoet te komen aan de eventuele behoefte van leerlingen aan extra uitdaging. Bij MC Kwadraat is de mogelijkheid er wel om vwo(-vakken) te volgen. MC Kwadraat is, meer dan het vso, gericht op zelfstandigheid, zelfredzaamheid, eigen initiatief en reflecterend vermogen.

Leerlingen van MC Kwadraat, afkomstig uit het speciaal onderwijs, noemen de flexibiliteit en eigen keuze in wat ze gaan doen en het zelf inplannen van hun dag als verschil ten opzichte van hun vorige school.

De verschillen qua doelgroep hangen uiteraard samen met de verschillen in aanbod. Het niveau van de leerlingen verschilt; MC Kwadraat leerlingen zijn (hoog)begaafd, leerlingen op het vso (meestal) niet. De mate van autonomie is bij MC Kwadraat leerlingen groter/anders dan bij vso-leerlingen. Leerlingen van MC Kwadraat zijn, in vergelijking tot vso-leerlingen, over het algemeen zelfstandiger, zelfredzamer en veerkrachtiger. Zowel MC Kwadraat leerlingen als vso-leerlingen kunnen te maken hebben met ernstige onderwijs belemmerende externaliserende (gedrags)problematiek. Door respondenten wordt opgemerkt dat leerlingen bij wie de gedragsproblematiek de overhand neemt (en die daarmee zorgen voor onveilige situaties in de groep) niet meer goed te hanteren zijn binnen MC Kwadraat. Het vso is beter toegerust om met externaliserende gedragsproblematiek om te gaan.

Plaatsing in MC Kwadraat of het vso is afhankelijk van de afweging tussen wat nodig is qua niveau en wat nodig is qua ondersteuningsbehoefte. Verschillende factoren worden meegenomen in de afweging; denkniveau, vaardigheden, competenties, problematiek, betrokkenheid externe hulp, mate van zelfstandigheid, motivatie, zelfredzaamheid, autonomie, situatie thuis (systeemfactoren), veerkracht, robuustheid (omgang met tegenslag). Op basis van deze factoren (in relatie tot de criteria voor plaatsing) wordt zorgvuldig afgewogen en ingeschat in welke onderwijsomgeving de leerling het best tot zijn recht komt. Met het huidige aanbod in de regio is het niet altijd mogelijk om volledig tegemoet te komen aan zowel niveau als ondersteuningsbehoefte van de leerling. Een (hoog)begaafde leerling (met een forse ondersteuningsbehoefte) kan op het vso alleen havo doen. Op het havo zal hij qua niveau ondervraagd worden. Echter op het moment dat de ondersteuningsbehoefte van de leerling dusdanig groot is dat MC Kwadraat deze niet kan bieden, moet gekozen worden voor een onderwijsomgeving die beter is ingericht op en toegerust voor de ondersteuningsvraag van de jongere (het vso); ook als deze onderwijsomgeving niet volledig/niet goed aansluit op het niveau van de jongere. Er moet dan een concessie worden gedaan wat betreft niveau. *‘Het algeheel welzijn van het kind gaat boven het niveau’.*

De inschatting die vooraf gemaakt wordt over de best passende plek blijkt achteraf gezien niet altijd juist. Dit leidt er in sommige gevallen toe dat leerlingen moeten doorstromen naar een ander, beter passend aanbod. Factoren die bij kunnen dragen aan een juiste inschatting en directe plaatsing op de juiste plek zijn volgens respondenten:

- Delen van alle relevante informatie over een leerling (niveau, vaardigheden, competenties, problematiek, ondersteuningsbehoefte, etc.).

Vooralsnog is het zo dat de ene po-/vo-school de informatie over een leerling beter/vollediger bijhoudt en deelt dan de andere po-/vo-school. Daardoor is er niet altijd een volledig en helder beeld van een leerling en dat maakt het moeilijk een juiste inschatting te maken over de best passende plek.

- Investeren in communicatie en voorlichting over de werkwijze van MC Kwadraat (en de verschillen met een andere onderwijsomgeving).

Voor leerlingen, ouders en scholen (po/vo/sbo/so/vso) moet duidelijk zijn wat MC Kwadraat precies inhoudt, maar ook dat de werkwijze op MC Kwadraat anders is dan de werkwijze in het regulier of speciaal onderwijs. Dit maakt het ook voor leerlingen, ouders en (toeleverende) scholen makkelijker om in te schatten wat de best passende plek is. Ouders en voorgaande school kennen de leerling uiteindelijk het best.

- Investeren in betere en vroegtijdige samenwerking tussen MC Kwadraat, voortgezet speciaal onderwijs en Samenwerkingsverband bij het zoeken naar de best passende plek voor een leerling.

In de interviews wordt opgemerkt dat hier wel stappen in worden gezet; MC Kwadraat wordt door het Samenwerkingsverband meer en in een vroeger stadium betrokken bij leerlingen voor wie de best passende oplossing wordt gezocht.

- Leerlingen zelf meer betrekken bij en voorbereiden op de keuze voor de best passende plek. Door sommige leerlingen, voorafgaand aan eventuele plaatsing, een paar dagen mee te laten lopen kunnen zij ervaren in welke onderwijsomgeving zij zich het beste thuis voelen. Dit vraagt wel een extra inspanning en belasting van de betrokkenen in de school, maar kan wel bijdragen aan een juiste keuze.

Wel wordt benadrukt dat ook bovengenoemde aspecten geen garantie bieden. De ontwikkeling van leerlingen is onvoorspelbaar. Ook als een leerling op een bepaald moment op de best passende plek zit, kan hij zich toch nog zodanig ontwikkelen dat deze 'best passende plek' na verloop van tijd niet meer passend is. Dat dit vooraf niet altijd goed is in te schatten, is ook gebleken in de praktijk. Een paar leerlingen zijn vanuit MC Kwadraat aangemeld bij / uitgestroomd naar het vso. Bij deze leerlingen heeft de gedragsproblematiek zodanig de overhand genomen dat de problematiek binnen MC Kwadraat niet meer goed te hanteren is/was. Dit zorgde voor onveilige situaties op school. Het vso is beter toegerust om leerlingen met een dergelijke gedragsproblematiek te begeleiden. In het volgende hoofdstuk wordt nader ingegaan op de uitstroombestemming van MC Kwadraat leerlingen.

4.4 Conclusies

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal in hoeverre MC Kwadraat voor de leerlingen een passende plek is gezien hun ondersteuningsvragen en -behoeftes. Ook is gekeken naar de relatie tussen de doelgroep van leerlingen binnen MC Kwadraat en het (bredere) aanbod binnen het regulier of voortgezet speciaal onderwijs.

Op basis van de voorgaande meting, waar in dit hoofdstuk de belangrijkste punten van zijn herhaald, concluderen we dat het profiel van de leerlingen op MC Kwadraat aansluit op de doelgroep waar MC Kwadraat zich op richt. Veel leerlingen zijn gediagnosticeerd met een stoornis in het autisme spectrum en/of hebben AD(H)D. Daardoor is er sprake van een 'dubbele bijzonderheid'. Hun ondersteuningsbehoefte vloeit voort uit zowel de (hoog)begaafdheid als de stoornis. De meeste leerlingen hebben te maken met een combinatie van problemen met leervaardigheden/leerhouding en internaliserende gedragsproblemen, vaak gecombineerd met externaliserend (probleem)gedrag. Diverse leerlingen hebben daarnaast ook nog problemen in hun persoonlijke situatie (thuis of met de eigen gezondheid).

De potentiële groep die baat zou hebben bij de aanpak van MC Kwadraat is wel groter dan het aanbod. Er worden meer leerlingen aangemeld dan er geplaatst kunnen worden. Het is zeker niet vanzelfsprekend dat het regulier onderwijs deze leerlingen een passend aanbod kan doen. Dit kan zelfs leiden tot extra beschadiging van de jongere. Van de leerlingen die momenteel op MC Kwadraat zitten, zou volgens betrokkenen geen enkele leerling het (meer) kunnen redden in het huidige onderwijssysteem op een reguliere school. De leerlingen zijn vastgelopen in het reguliere onderwijssysteem. Reguliere scholen kunnen zich onvoldoende voegen naar de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen die nu op MC Kwadraat zitten.

Wél zijn er mogelijkheden om te voorkomen dat de problemen van de jongeren zodanig ernstig worden dat MC Kwadraat de enige oplossing is, bijvoorbeeld door maatwerk te bieden, meer focus te leggen op perspectief in plaats van diplomering en de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs te versterken. Dergelijke mogelijkheden zijn vooralsnog niet/onvoldoende aanwezig, wat betekent dat voor de doelgroep een passend aanbod gevonden moet worden, los van het reguliere onderwijssysteem.

Bij de keuze voor de best passende plek speelt de afweging tussen wat nodig is qua niveau en wat nodig is qua ondersteuningsbehoefte een belangrijke rol. Met het huidige aanbod in de regio is het niet altijd mogelijk om volledig tegemoet te komen aan zowel niveau als ondersteuningsbehoefte van de leerling. Op basis van verschillende factoren (in relatie tot de criteria voor plaatsing) wordt een inschatting gemaakt van de best passende plek. Deze inschatting blijkt achteraf gezien niet altijd juist. Er zijn mogelijkheden om die inschatting te verbeteren, maar tegelijkertijd bieden deze mogelijkheden geen garantie vanwege de onvoorspelbaarheid van de ontwikkeling van jongeren.

5 Schoolloopbanen van de leerlingen van MC Kwadraat

In dit hoofdstuk komen de schoolloopbanen van leerlingen aan bod. Zowel hun periode op MC Kwadraat als daarna worden beschreven. Voor dit hoofdstuk is daarom niet gebruik gemaakt van de instroom- maar van de uitstroomcohorten van leerlingen. Daartoe behoren alle leerlingen die in een bepaald schooljaar zijn uitgestroomd.

5.1 Ontwikkeling gedurende periode op MC Kwadraat

5.1.1 Intern rendement

Leerlingen op MC Kwadraat krijgen gedurende de tijd dat zij op MC Kwadraat onderwijs volgen begeleiding bij de diverse problematiek waar zij mee te maken hebben. Tijdens hun traject op MC Kwadraat is het een van de doelen om te leren omgaan met de problematiek, waardoor deze verminderd of verdwijnt. De mate waarin leerlingen zijn ondersteund bij hun problemen noemen we het *intern rendement*. Om inzicht te krijgen in welke doelen er zijn gesteld en in hoeverre de gestelde doelen behaald zijn, is er gebruik gemaakt van de leerlingdossiers van de MC Kwadraat-leerlingen die uitstroomden in schooljaar 2019-2020. Hierin is de situatie bij de instroom van de leerlingen vergeleken met de situatie bij de uitstroom van deze leerlingen.

Voorkomen van problemen

De gestelde doelen zijn, net als bij de doelen van Intermezzo-leerlingen, onderverdeeld in (probleem)gebieden. Gemiddeld zijn voor de leerlingen die in 2019-2020 uitstroomden doelen gesteld binnen vier (probleem)gebieden. Twee van de zeven leerlingen hebben doelen binnen alle zes de (probleem)gebieden. Twee anderen hebben doelen in twee gebieden. De overige drie leerlingen hebben doelen in 3, 4 en 5 gebieden.

Tabel 5.1 – (Probleem)gebied waarop doelen zijn gesteld MC Kwadraat 2019-2020

	Aantal	% ²³
Cognitieve en didactische ontwikkeling	5	71
Leerhouding / leervaardigheden	7	100
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling	7	100
Verzuim	4	57
Thuisituatie en vrije tijd	2	29
Gezondheid	3	43
Totaal	7	100

Net als de Intermezzo-leerlingen hebben alle leerlingen een doel binnen de gebieden gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling en binnen leerhouding. De doelen binnen het gebied gedrag en sociaal-emotionele ontwikkelingen zijn divers, maar hebben onder andere te maken met het

23 De percentages tellen op tot meer dan het totaal, omdat leerlingen doelen op meerdere (probleem)gebieden kunnen hebben.

verminderen van faalangst (3 leerlingen), verminderen van negatieve gevoelens (3 leerlingen), vergoten van reflectievermogen (3 leerlingen) en leren luisteren en nakomen van afspraken (3 leerlingen).

Het meest gestelde doel op het gebied van leerhouding en leervaardigheden is het verbeteren van vaardigheden op het gebied van plannen, timemanagement en taakinitiatie (5 leerlingen). Daarnaast komen bij een kleiner deel van de leerlingen (2 leerlingen) de doelen vergroten van de vaardigheid organiseren en leren leren voor.

Binnen het gebied cognitieve en didactische ontwikkeling worden verschillende doelen gesteld die te maken hebben met vervolgonderwijs of het wegwerken van achterstanden. Zo is een van de gestelde doelen het behalen van een vo-diploma (2 leerlingen).

Binnen verzuim worden het terugdringen van verzuim (1 leerling) en het herstellen van de schoolgang (3 leerlingen) als doelen genoemd.

De doelen op het gebied van de thuissituatie hebben onder andere te maken met het inschakelen (2 leerlingen) of onderzoeken (1 leerling) van benodigde externe partijen of hulpverlening.

Op het gebied van gezondheid worden doelen gesteld, die te maken hebben met het vinden van een haalbare combinatie van school en gezondheidsklachten (2 leerlingen) en het inschakelen van medische of geestelijke hulp.

Realisatie van de doelen

In de leerlingdossiers is gekeken in hoeverre de gestelde doelen behaald zijn. Doelen kunnen behaald zijn, niet behaald zijn of deels behaald zijn. In sommige gevallen is het onduidelijk in hoeverre een doel is behaald. Om een vergelijking tussen de probleemgebieden te maken zijn er gemiddelde scores berekend. Er zijn scores toegekend aan de mate waarin doelen zijn behaald:

- 0 – Doel is niet behaald
- 1 – Doel is deels behaald²⁴
- 2 – Doel is volledig behaald

Tabel 5.2 – Realisatie doelen per (probleem)gebied MC Kwadraat

	Aantal leerlingen waar doel is gesteld	Gemiddelde score	Percentage doelen dat ²⁵ :			
			Volledig is behaald	Deels is behaald	Niet is behaald	Onduidelijk of doelen zijn behaald
Cognitieve en didactische ontwikkeling	5	0,8	33	17	50	-
Leerhouding/leervaardigheden	7	0,8	8	8	54	31
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling	7	0,9	12	35	29	24
Verzuim	4	0,3	-	25	75	
Thuissituatie en vrije tijd	2	1,3	25	25	-	50
Gezondheid	3	1	33	33	33	-

Een gemiddelde score van rond de 1 betekent dat er een positieve ontwikkeling heeft plaatsgevonden maar de doelen op dat gebied niet volledig zijn behaald. Dat is het geval bij de doelen op

²⁴ Het deels behalen van doelen betekent dat er wel verbetering is, maar minder dan vooraf werd verwacht of tot doel werd gesteld.

²⁵ De percentages zijn weergegeven per doel, omdat een leerling meerdere doelen binnen een gebied kan hebben.

het gebied van thuissituatie, gezondheid, en gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling. De gemiddelde scores van de doelen op het gebied van cognitieve en didactische ontwikkeling en leerhouding en -vaardigheden zijn iets lager. De gemiddelde score op het gebied van verzuim ligt erg laag. Een kanttekening hierbij is dat het om een beperkt aantal leerlingen gaat. Binnen geen van de gebieden zijn er specifieke doelen die vanwege (een gebrek aan) realisatie opvallen.

Van de zeven leerlingen die in 2019-2020 uitstroomden, heeft slechts één leerling minstens de helft van de doelen *volledig* behaald. Drie leerlingen haalden geen enkel voor hen gesteld doel volledig. Het is mogelijk dat zij wel doelen deels hebben behaald.

Tevredenheid betrokkenen over realisatie doelen

Net als bij Intermezzo is er in de leerlingdossiers informatie te vinden over het oordeel van betrokkenen over de realisatie van gestelde doelen. Soms is er geen oordeel gegeven door de invuller. Ook bij de MC Kwadraat leerlingen overlapt het oordeel van betrokkenen met het gerealiseerde resultaat. Wanneer doelen volledig zijn behaald is het oordeel over het algemeen positief en wanneer doelen niet zijn gehaald is het oordeel negatief. Deels positief zijn de oordelen bij deels behaalde doelen. Betrokkenen zien hierbij vaak nog wel verbeterpunten.

Activiteiten en betrokken personen

Naast de mentor/leerkracht waren er bij zes van de zeven uitgestroomde leerlingen ook nog andere partijen betrokken. Vaak zijn dit ouders/verzorgers (4 leerlingen), het zorgteam van de school (3 leerlingen), een externe autisme begeleider (3 leerlingen) of maatschappelijk werk (2 leerlingen). Daarnaast zijn er soms nog diverse andere partners betrokken, bijvoorbeeld een begeleider passend onderwijs, leerplicht, psycholoog of een thuiscoach.

Tabel 5.3 – Betrokken personen, genoemd in leerlingdossier MC Kwadraat

	Aantal	% ²⁶
MC Kwadraat 2 ^e lijn (zorgteam van de school)	3	43
Begeleider passend onderwijs	1	14
Ouders/ verzorgers	4	57
Externe autisme begeleider	3	43
Schoolarts/jeugdarts	1	14
Leerplicht	1	14
Psycholoog	1	14
(School) maatschappelijk werk	2	29
Anders	5	71

In de leerlingdossiers wordt betrokkenheid niet altijd gespecificeerd in activiteiten. Wanneer er wel een specificatie is van de activiteiten is dit vaak in de algemene term 'begeleiding van de leerling' geformuleerd. Bij een enkele leerling wordt de aanpak of overleg over de gezondheid van de leerling, de aanpak van verzuim, het zoeken van een geschikte uitstroomplek of het betrekken en ondersteunen van ouders genoemd.

²⁶ De percentages tellen op tot meer dan het totaal, omdat er bij een leerling meerdere personen betrokken kunnen zijn.

5.1.2 Doorgemaakte ontwikkeling volgens leerlingen zelf

Leerlingen van MC Kwadraat zijn over het algemeen positief over het onderwijs en de begeleiding die zij bij MC Kwadraat krijgen en geven aan dat de aanpak helpend is. De meerderheid van de leerlingen vindt MC Kwadraat een passende plek voor zichzelf. Het is volgens hen zelf het beste waar ze nu kunnen zijn, ze voelen zich er thuis, kunnen er beter werken en vinden het rustig. Wát leerlingen precies benoemen als positief is divers, zij noemen vaak verschillende dingen. Dat past wel in het maatwerk dat leerlingen binnen MC Kwadraat geboden wordt. Enkele zaken worden door meerdere leerlingen benoemd.

Leerzame elementen in de aanpak van MC Kwadraat

Op de vraag wat voor leerlingen de meest leerzame activiteiten zijn, worden verschillende antwoorden gegeven. Voor de ene leerling is dat Wiskunde of leren uit boeken, voor de ander zijn dat de pauzes en gezelschapsspellen, omdat dat de momenten zijn waarop de leerling zich sociaal kan ontwikkelen. Eén leerling noemt de gesprekjes met de coaches, omdat hij/zij daarin meer over anderen en zichzelf leert. Ook het zelfstandig werken het voorbereiden op de examens worden genoemd als leerzame activiteiten, omdat ze daarvan leren zelf te studeren (zonder docent) en hulp te vragen op momenten dat ze vastlopen. Een leerling benoemt ook dat zelfs de activiteiten die niet leuk zijn op een bepaald niveau wel leerzaam zijn, bijvoorbeeld om te leren hoe je kritiek en/of feedback moet geven.

Rol coaches in persoonlijke ontwikkeling en ontwikkeling in leerhouding en leervaardigheden

De coaches spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling die leerlingen doormaken. Meerdere leerlingen benoemen dat de coaches ten opzichte van de docenten en mentoren van hun oude school relaxter zijn, beter luisteren, dat je makkelijk met ze in gesprek kan gaan, begeleiding bieden op andere gebieden en dat ze je de hulp bieden die je nodig hebt.

De gesprekken met de coaches en hun feedback zijn van grote meerwaarde. De gesprekken bieden de leerlingen de mogelijkheid om te zeggen wat fout gaat, meer tijd te vragen, andere afspraken te maken en problemen te vertellen. Ook helpt het hen bij hun sociale/persoonlijke ontwikkeling en verbetert het de zelfreflectie. De feedback van de coaches vinden ze duidelijk, gericht en het helpt hen om gefocust te blijven. Twee leerlingen noemen ook de vragen die de coaches stellen als helpend voor hun ontwikkeling, vooral omdat het interessante gesprekken oplevert en hen aan het denken zet.

Als verbeterpunt noemt één leerling wel dat coaches beter contact zouden kunnen opbouwen met de verschillende vakdocenten om hen nog meer te helpen met leren.

De gevoelens die leerlingen hebben bij hun schoolgang zijn voor een deel van de leerlingen niet veranderd, voor enkele leerlingen juist wel (fijner gevoel op school). Dat geldt ook voor de manier waarop ze dingen aanpakken (meer ontspannen en zelfstandig). Sommige leerlingen geven aan dat ze meer zelfvertrouwen hebben gekregen.

Leerlingen geven aan dat ze zich fijner voelen bij het stellen van vragen of halen van lage cijfers, maar ook dat ze beter zijn in zelfstandig werken, het aanpakken van sociale interacties en het overleggen en contact zoeken met en lezen van docenten. Een deel van de leerlingen geeft aan dat ze nog verwachten te groeien in zelfstandigheid, vermogen te leren en sociale ontwikkeling.

Ontwikkeling in cijfers en aanwezigheid

In termen van cijfers of aanwezigheid zijn – op basis van de reacties van de leerlingen – de resultaten meer wisselend. Drie leerlingen geven aan dat hun cijfers door MC Kwadraat

veranderd zijn, maar voor de ene zijn die omhoog gegaan, voor de ander omlaag en de derde geeft aan dat er geen cijfers meer worden gegeven. Sommige leerlingen benoemen ook dat ze beter zijn geworden in bepaalde vakken of schoolse vaardigheden zoals Spaans, Wiskunde en Nederlands of het leren van stof uit boeken, terwijl anderen dit juist benoemen als punt waar ze nog in moeten groeien.

Wat betreft de aanwezigheid komt hetzelfde diverse beeld naar voren: drie leerlingen gaan nu meer of langer naar school, terwijl anderen aangeven dat ze juist minder of minder makkelijk naar school gaan. Sommige leerlingen geven aan dat ze meer verantwoordelijkheidsgevoel voor hun eigen opleiding en motivatie ervaren.

5.2 Doorgaande schoolloopbaan

Leerlingen die voor een bepaalde periode onderwijs hebben gevolgd op MC Kwadraat stromen uit naar vervolgonderwijs. Het doel is dat zij (op termijn) een startkwalificatie behalen.

In deze paragraaf is er gekeken naar hoe de schoolloopbaan van leerlingen er na uitstroom uitziet: naar welk type onderwijs en onderwijsniveau stromen zij uit, is er sprake van doublures en afstroom, wisselen zij van school en halen zij op termijn een diploma op het voortgezet onderwijs? Om deze vragen te kunnen beantwoorden, wordt er ook gekeken naar de onderwijsposities van de leerlingen in de jaren na uitstroom.

Om de onderwijsloopbaan te volgen, wordt gebruik gemaakt van de onderwijsgegevens van DUO, voor leerlingen die woonachtig zijn in de RMC-regio Arnhem-Nijmegen. Alleen voor de leerlingen die woonachtig zijn binnen deze regio is het mogelijk om de schoolloopbaan te reconstrueren. Van de uitstromers uit 2018-2019 is dit voor slechts één van de vier leerlingen het geval.²⁷ Voor de uitstromers in 2019-2020 kan de loopbaan van 86 procent van de leerlingen worden reconstrueert (zes van de zeven uitstromers). Voor de overige leerlingen is dat helaas niet mogelijk.

Omvang uitstroom en verblijfsduur

De duur van een periode dat een leerling op MC Kwadraat onderwijs volgt is, anders dan bij Intermezzo, niet aan een maximum gebonden. De verblijfsduur verschilt per leerling en daarom wisselt ook de uitstroom per jaar. In 2018-2019 stroomden vier leerlingen uit. Van drie van de uitstromers was de verblijfsduur een jaar. Eén leerling stroomde enkele maanden na de start uit. In 2019-2020 waren er zeven uitstromers. Vier leerlingen verbleven twee jaar op MC Kwadraat. De overige drie leerlingen stroomden een jaar na de start uit. De gemiddelde verblijfsduur van de leerlingen die uitstroomden in 2019-2020 was daarmee 19 maanden. De gemiddelde verblijfsduur zal in de volgende metingen waarschijnlijk (verder) oplopen. Dit komt omdat een groot deel van de leerlingen die in 2018-2019 of 2019-2020 instroomden nog niet zijn uitgestroomd.

²⁷ In de vorige meting waren dit twee leerlingen. Het is waarschijnlijk dat één leerling tussen het peilmoment van de vorige meting (oktober 2019) en het peilmoment van de huidige meting (oktober 2020) verhuisd is naar een plek buiten de regio. Voor deze leerling is het (ook) niet mogelijk om de schoolloopbaan te construeren.

Tabel 5.4 – Aantal uitgestroomde leerlingen per jaar MC Kwadraat

Aantal	
Uitstroom 2018-2019	4
Uitstroom 2019-2020	7

Tabel 5.5 – Verblijfsduur uitgestroomde leerlingen per uitstroomjaar MC Kwadraat

	Uitstroom 2018-2019		Uitstroom 2019-2020	
	Aantal	%	Aantal	%
< 1 jaar	1	25	-	-
1 jaar	3	75	3	43
2 jaar	-	-	4	57
Totaal	4	100	7	100

Uitstroombestemming

Van de zeven leerlingen die in 2019-2020 zijn uitgestroomd zijn er, in tegenstelling tot de uitstroom in 2018-2019, geen leerlingen naar een school voor vso gegaan. Wel stroomde er een leerling terug naar het Flex College. Deze leerling volgde voorafgaand aan MC Kwadraat ook onderwijs op het Flex College. Twee leerlingen stroomden uit naar het mbo (niveau 2 en niveau 3). Drie leerlingen gingen naar een school voor regulier voortgezet onderwijs. Eén van hen volgt onderwijs in de bovenbouw van vmbo-kader, één in de bovenbouw havo en één in de bovenbouw vwo. De leerling in de bovenbouw van vmbo-kader volgt onderwijs op een andere school dan het Montessori College. De andere twee blijven op het Montessori College. Daarnaast stroomde één leerling uit naar vavo-havo.

Op basis van deze gegevens valt het op dat bijna alle leerlingen ondanks hun meer-/hoogbegeerdheid uitstromen naar een ander onderwijsniveau dan het vwo. Het lijkt erop dat hun ondersteuningsbehoefte dermate groot is – in termen van o.a. motivatie, leerstijl en zelfstandigheid – dat uitstroom naar vwo op dat moment niet haalbaar is.

Tabel 5.6 – Uitstroombestemming per uitstroomjaar MC Kwadraat

	Uitstroom 2018-2019		Uitstroom 2019-2020	
	Aantal	%	Aantal	%
VSO	3	75	-	-
Mbo	1	25	2	29
Regulier VO	-	-	3	43
Vavo	-	-	1	14
Flex College	-	-	1	14
Totaal	4	100	7	100

Loopbaan na uitstroom

Er is slechts één leerling die uitgestroomd is in 2018-2019 woonachtig binnen de RMC-regio Arnhem-Nijmegen. Voor de leerlingen die uitstroomden in 2019-2020 is de periode na uitstroom nog

erg kort. Er kan in deze meting daarom maar in zeer beperkte mate iets gezegd worden over de onderwijsloopbaan van oud-MC Kwadraat leerlingen.

De ene leerling uit het uitstroomcohort 2018-2019 volgt nog steeds op dezelfde vso-school onderwijs als waar hij in 2018-2019 naar is uitgestroomd.

5.3 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar de schoolloopbaan van leerlingen van MC Kwadraat, zowel tijdens hun periode op MC Kwadraat als daarna. Doordat een aantal leerlingen niet in de RMC-regio Arnhem/Nijmegen woont is het beeld dat we kunnen schetsen ná uitstroom beperkt.

Op MC Kwadraat werken leerlingen aan verschillende doelen. Veelal zijn dat doelen op het vlak van gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling, leerhouding en -vaardigheden en cognitieve en didactische ontwikkeling. Een deel van de leerlingen heeft daarnaast ook ontwikkelpunten op het gebied van verzuim, gezondheid of wat betreft de thuissituatie. Bij de meeste leerlingen zijn naast de coaches ook nog andere partijen betrokken, waaronder het zorgteam van de school en externe begeleiders of coaches.

De meeste leerlingen maken gedurende hun periode op MC Kwadraat een positieve ontwikkeling door, op verschillende gebieden (zie daarvoor tabel 5.2). Toch zijn de gemaakte stappen vaak wel kleiner dan waar vooraf op werd ingezet. Het beeld is echter heel wisselend en verschilt van leerling tot leerling. Er zijn enkele leerlingen die een gedeeltelijke positieve ontwikkeling hebben doorgemaakt, maar ook enkele leerlingen die bijna geen van de voor hun gestelde ontwikkelpunten hebben weten te bereiken. Toch zijn de meeste leerlingen positief over de aanpak van MC Kwadraat en zijn ze blij met het op maat gemaakte programma en de extra begeleiding door de coaches.

Uitstromers van MC Kwadraat waaiëren uit naar verschillende bestemmingen. Anders dan de vorige meting is er geen uitstroom naar het vso. Toch vallen wel verschillende andere uitstroombestemmingen op, waaronder vavo, Flex College en mbo. Van de leerlingen die uitstromen naar het regulier vo, vervolgt er maar één leerling zijn loopbaan op vwo-niveau. De vraag is hoe dit te interpreteren. Vanuit het niveau van de leerling bezien, kan uitstroom naar een ander niveau dan vwo als een verlies aan capaciteiten worden gezien. Tegelijkertijd weten we ook dat de ondersteuningsvragen van de leerlingen groot zijn en geven betrokkenen aan dat een reguliere onderwijssetting (in het traditionele onderwijssysteem / leerstofjaarklassensysteem) deze leerlingen niet past. Het behouden van de leerlingen voor onderwijs op zich, ongeacht het niveau, kan daarmee ook als positieve opbrengst worden geïnterpreteerd. De vraag is daarmee wel hoe passend de vervolgplek in werkelijkheid is.

6 Samenvattende conclusies

In de voorgaande hoofdstukken is in twee aparte delen een beeld gegeven van de instroom en schoolloopbanen van leerlingen binnen de hoogbegaafdheidsvoorzieningen Intermezzo en MC Kwadraat. In dit hoofdstuk kijken we over de twee delen heen naar de belangrijkste uitkomsten.

Instroom en bereik doelgroep

De leerlingen op Intermezzo passen binnen de doelgroep waar Intermezzo zich op richt. Dat betekent dat leerlingen vanwege hun meer-/hoogbegaafdheid meestal ook een ondersteuningsbehoefte hebben op het gebied van leerhouding en leervaardigheden en op het vlak van gedrag (veelal gerelateerd aan zelfvertrouwen, weerbaarheid, flexibiliteit, prikkelgevoeligheid en sociale acceptatie). Op andere vlakken is de ondersteuningsbehoefte meestal (heel) beperkt. Er is dus meestal²⁸ geen sprake van een 'dubbele bijzonderheid'.

Ook het profiel van de leerlingen op MC Kwadraat sluit aan op de doelgroep waar MC Kwadraat zich op richt. Veel leerlingen zijn gediagnosticeerd met een stoornis in het autisme spectrum en/of hebben AD(H)D. Daardoor is er sprake van een 'dubbele bijzonderheid'. Hun ondersteuningsbehoefte vloeit voort uit zowel de (hoog)begaafdheid als de stoornis. De meeste leerlingen hebben te maken met een combinatie van problemen met leervaardigheden/leerhouding en internaliserende gedragsproblemen, vaak gecombineerd met externaliserend (probleem)gedrag. Diverse leerlingen hebben daarnaast ook nog problemen in hun persoonlijke situatie (thuis of met de eigen gezondheid).

Relatie doelgroep – aanbod

Intermezzo heeft nadrukkelijk een meerwaarde. Die meerwaarde is zowel zichtbaar voor leerlingen (passende plek), maar ook voor ouders en voor basisscholen. Intermezzo biedt een oplossing voor basisscholen die handelingsverlegen zijn en voor leerlingen/ouders die, om verschillende redenen, toe zijn aan een andere setting.

De doelgroep van (hoog)begaafde leerlingen is echter wel groter dan de Intermezzo-doelgroep. Met het doorvoeren van verbeterlagen binnen het Samenwerkingsverband en binnen de scholen zouden de mogelijkheden voor (hoog)begaafde leerlingen in het (regulier) onderwijs uitgebreid en beter benut kunnen worden. Verbeterslagen kunnen zich richten op:

- aandacht voor het ontwikkelen en formuleren van visie en beleid op het onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen,
- meer aandacht voor samenwerking, integratie en kennisdelen tussen scholen binnen de samenwerkingsverbanden po en vo,
- meer focus op het creëren van doorgaande leerlijnen (en minder op specialistische voorzieningen),
- meer aandacht voor hoogbegaafde leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs,
- oog voor de verschillende 'deelgroepen' begaafde leerlingen en hun behoeften,
- aandacht voor een nauwere samenwerking en afstemming tussen onderwijs en bij begaafde kinderen (en hun gezin) betrokken zorg-/hulpverlening.

²⁸ In een (enkel) geval komt er volgens betrokkenen van Intermezzo tijdens het Intermezzo-jaar toch een dubbele bijzonderheid bij een leerling naar voren (waar nog geen sprake was van een diagnose).

Dit kan – in de toekomst – instroom bij Intermezzo ten dele voorkomen, maar bovenal leiden tot een verdere verbetering van passend onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen.

Ook bij MC Kwadraat is de potentiële groep die baat zou hebben bij de aanpak van MC Kwadraat groter dan het aanbod. Er worden meer leerlingen aangemeld dan er geplaatst kunnen worden. Het is zeker niet vanzelfsprekend dat het regulier onderwijs deze leerlingen een passend aanbod kan doen. Dit kan zelfs leiden tot extra beschadiging van de jongere. Van de leerlingen die momenteel op MC Kwadraat zitten, zou volgens betrokkenen geen enkele leerling het (meer) kunnen redden in het huidige onderwijssysteem op een reguliere school. De leerlingen zijn vastgelopen in het reguliere onderwijssysteem. Reguliere scholen kunnen zich onvoldoende voegen naar de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen die nu op MC Kwadraat zitten. Wél zijn er mogelijkheden om te voorkomen dat de problemen van de jongeren zodanig ernstig worden dat MC Kwadraat de enige oplossing is, bijvoorbeeld door maatwerk te bieden, meer focus te leggen op perspectief in plaats van diplomering en de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs te versterken. Dergelijke mogelijkheden zijn vooralsnog niet/onvoldoende aanwezig, wat betekent dat voor de doelgroep een passend aanbod gevonden moet worden, los van het reguliere onderwijssysteem.

Bij de keuze voor de best passend plek speelt de afweging tussen wat nodig is qua niveau en wat nodig is qua ondersteuningsbehoefte een belangrijke rol. Met het huidige aanbod in de regio is het niet altijd mogelijk om volledig tegemoet te komen aan zowel niveau als ondersteuningsbehoefte van de leerling. Op basis van verschillende factoren (in relatie tot de criteria voor plaatsing) wordt een inschatting gemaakt van de best passende plek. Deze inschatting blijkt achteraf gezien niet altijd juist. Er zijn mogelijkheden om die inschatting te verbeteren, maar tegelijkertijd bieden deze mogelijkheden geen garantie vanwege de onvoorspelbaarheid van de ontwikkeling van jongeren.

De ontwikkeling van de leerling

De meeste leerlingen ontwikkelen zich tijdens het Intermezzo-jaar positief op de punten die voor hen een belangrijke reden vormden om naar Intermezzo te gaan. Ze hebben veelal bepaalde leervaardigheden aangeleerd of verder ontwikkeld (organiseren, plannen, concentreren, etc.), waar nodig achterstanden (deels) weggewerkt en gewerkt aan bepaalde gedragsdoelen zoals het vergroten van de weerbaarheid of het verbeteren van sociale vaardigheden. Bij de meeste leerlingen is sprake van groei, maar lukt het niet de oorspronkelijk gestelde doelen *volledig* te bereiken.²⁹ Omdat betrokkenen van Intermezzo over het algemeen wel (ook) positief zijn over het bereikte resultaat, is de vraag in hoeverre de oorspronkelijke doelen realistisch waren.³⁰

Ook leerlingen zelf zijn te spreken over hun Intermezzo-jaar. Het is volgens hen een goede voorbereiding (geweest) op de start in het voortgezet onderwijs.

Op MC Kwadraat werken leerlingen aan verschillende doelen. Veelal zijn dat doelen op het vlak van gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling, leerhouding en -vaardigheden en cognitieve en didactische ontwikkeling. Een deel van de leerlingen heeft daarnaast ook ontwikkelpunten op het

29 Zoals in de inleiding benoemd wordt binnen Intermezzo niet gewerkt met een individueel plan van aanpak. Het dossieronderzoek is gebaseerd op documenten die oorspronkelijk een ander doel hebben dan voor evaluatie/dossieronderzoek. De beschreven uitkomsten moeten daarom met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

30 Hierbij speelt mee dat een deel van de gebruikte documenten voor het dossieronderzoek, in het bijzonder de documentatie rondom de aanmelding van de leerling, gebaseerd is op zelfrapportage door ouders en po-leerkrachten. De door hen beschreven ondersteuningsbehoefte van de leerling is volgens betrokkenen van Intermezzo in een aantal gevallen ook gekleurd door wensen en verwachtingen ten aanzien van Intermezzo.

gebied van verzuim, gezondheid of wat betreft de thuissituatie. Bij de meeste leerlingen zijn naast de coaches ook nog andere partijen betrokken, waaronder het zorgteam van de school en externe begeleiders of coaches.

De meeste leerlingen maken gedurende hun periode op MC Kwadraat een positieve ontwikkeling door. Toch zijn de gemaakte stappen vaak wel kleiner dan waar vooraf op werd ingezet.³¹ Het beeld is echter heel wisselend en verschilt van leerling tot leerling. Er zijn enkele leerlingen die een gedeeltelijke positieve ontwikkeling hebben doorgemaakt, maar ook enkele leerlingen die bijna geen van de voor hun gestelde ontwikkelpunten hebben weten te bereiken. De meeste leerlingen zijn positief over de aanpak van MC Kwadraat en ze zijn blij met het op maat gemaakte programma en de extra begeleiding door de coaches.

De doorgaande schoolloopbaan

De eerste beschikbare gegevens over de loopbaan na uitstroom laten zien dat de meeste Intermezzo-leerlingen zich na uitstroom goed weten te handhaven in het voortgezet onderwijs. Circa driekwart van de uitstromers uit 2016-2017 bevindt zich het vierde jaar na uitstroom zoals beoogd in de bovenbouw van het vwo. Bij een kleinere groep wijkt de schoolloopbaan af van wat je zou verwachten. Zij lopen tegen grotere of kleine obstakels aan. Zo is circa 20 procent blijven zitten en zijn enkele leerlingen afgestroomd naar het havo.

Overigens is er een grotere groep die in de jaren na uitstroom van school wisselt. Veelal gaat het om leerlingen die van het Stedelijk Gymnasium Nijmegen naar een andere vo-school gaan. Dit zijn echter wel leerlingen die onderwijs blijven volgen in een brugklas/onderbouw havo-vwo en dus op het beoogde onderwijsniveau (vwo) blijven functioneren.

Uitstromers van MC Kwadraat waaiëren uit naar verschillende bestemmingen. Anders dan de vorige meting is er geen uitstroom naar het vso. Toch vallen wel verschillende andere uitstroombestemmingen op, waaronder vavo, Flex College en mbo. Van de leerlingen die uitstromen naar het regulier vo, vervolgt er maar één leerling zijn loopbaan op vwo-niveau. De vraag is hoe dit te interpreteren. Vanuit het niveau van de leerling bezien, kan uitstroom naar een ander niveau dan vwo als een verlies aan capaciteiten worden gezien. Tegelijkertijd weten we ook dat de ondersteuningsvragen van de leerlingen groot zijn en geven betrokkenen aan dat een reguliere onderwijssetting (in het traditionele onderwijssysteem / leerstofjaarklassensysteem) deze leerlingen niet past. Het behouden van de leerlingen voor onderwijs op zich, ongeacht het niveau, kan daarmee ook als positieve opbrengst worden geïnterpreteerd. De vraag is daarmee wel hoe passend de vervolglek in werkelijkheid is.

Mogelijke aandachtspunten voor de volgende meting(en)

- Hoewel het merendeel van de Intermezzo-leerlingen enkele jaren na uitstroom onderwijs volgt op vwo-niveau, wijkt een kleinere groep af van wat je zou verwachten: 20 procent is blijven zitten en enkele leerlingen zijn afgestroomd naar het havo. Vanuit MC Kwadraat vervolgt het merendeel van de leerlingen hun loopbaan niet op vwo-niveau. Waarom is er sprake van 'verlies aan capaciteit'? Welke oorzaken liggen hieraan ten grondslag? Hoe kijken oud-leerlingen terug op de overgang van Intermezzo of MC Kwadraat naar vervolgonderwijs? Hebben zij achteraf gezien iets gemist qua begeleiding bij de overstap? Waar had Intermezzo/MC Kwadraat meer aandacht aan kunnen/moeten besteden? Dergelijke informatie is van belang om het onderwijs- en ondersteuningsaanbod van Intermezzo en MC Kwadraat maximaal af te

31 Hoewel dit dus (deels) gebaseerd is op zelfrapportage door ouders en po-leerkrachten (en daarmee mogelijk gekleurd door hun wensen) in plaats van op de visie en constatering van betrokkenen van Intermezzo.

kunnen stemmen op de behoeften van leerlingen en hen een duurzame en passende vervolgplek te kunnen bieden.

- Vijf van de negen instromers in 2019-2020 zijn voor instroom bij MC Kwadraat een periode thuiszitter geweest. Hoeveel thuiszitters zijn er in de regio? Hoeveel thuiszitters hebben een aanbod gekregen van MC Kwadraat? Zitten er nog jongeren thuis voor wie MC Kwadraat een geschikt aanbod zou zijn? Is het aanbod van MC Kwadraat passend voor hoogbegaafde thuiszitters? In hoeverre hebben voormalig thuiszitters iets gemist in het aanbod van MC Kwadraat (wat)? Op welke manier kan de samenwerking tussen MC Kwadraat, Samenwerkingsverband en gemeente(n) (beleid, Leerplicht, wijkteams) bijdragen aan het verminderen van het aantal thuiszitters en het bieden van een passend aanbod aan (voormalig) thuiszitters?
- Intermezzo Nijmegen heeft (samen met andere Intermezzo's in Nederland) medewerking verleend aan de 'Handreiking overgangsjaar voor versnelde leerlingen', die recentelijk is uitgebracht door SLO (mei 2021). De handreiking is ontwikkeld door SLO in overleg met directie, leraren en leerlingen en is mede gebaseerd op het onderzoek 'Criteria for a transition year for gifted and accelerated students' (uitgevoerd door een student van de Universiteit Twente). De handreiking is een hulpmiddel voor scholen bij het opzetten en uitvoeren van een overgangsjaar tussen het primair en het voortgezet onderwijs voor leerlingen die het po in minder dan acht jaar doorlopen hebben. Het biedt een overzicht van belangrijke aandachtspunten voor de organisatie en het curriculum van het overgangsjaar, te beantwoorden vragen, tips en voorbeelden. Het zou nuttig zijn om de genoemde aandachtspunten te relateren aan de organisatie en het aanbod van Intermezzo Nijmegen. Waar zitten aanknopingspunten voor verbetering? Hebben andere Intermezzo's in Nederland ervaring met het aanpakken van bepaalde verbeterpunten? Zijn er mogelijkheden om de aanpak van Intermezzo Nijmegen te optimaliseren naar aanleiding van de handreiking van SLO en/of naar aanleiding van 'good practices' van andere Intermezzo's in het land?

Bijlage – Overzicht geïnterviewde/geraadpleegde personen

Naam	Organisatie	Functie
Dhr. H. van Steen	Intermezzo	Conrector
Mevr. M. van Velthoven	Intermezzo	Afdelingsleider
Mevr. M. Freriksen	Intermezzo	Orthopedagoog
Mevr. M. van den Hove	MC Kwadraat	Coach
Mevr. J. Vierhuizen	Montessori College / MC Kwadraat	Ondersteuningscoördinator
Mevr. A. Aalbers	Basisschool De Hazesprong	Directeur
Mevr. C. van den Bosch	Basisschool Het Talent	Directeur
Mevr. L. Stek	VSO Kristallis (locatie Park Neerbosch)	Gedragswetenschapper
Dhr. C. Hoens	VSO Kristallis (locatie Aventurijn)	Gedragswetenschapper
Mevr. E. Grievink	Entrea	Gedragswetenschapper
Mevr. M. Schouten	Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen	Consulent
Mevr. T. Blankstein	Samenwerkingsverband Stroomland (po)	Coördinator Ondersteuningsplatform
Mevr. J. van den Wollenberg	Conexus	Beleidsmedewerker Onderwijs

